

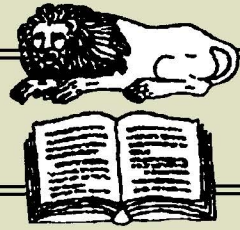

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

102. szám

Karácsony

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2015

Szoptatós Madonna (Egyiptom, El-Sourian kopt kolostor)	címlap
Ajánlás (Túrmezei E.)	1
Csendes percek (L. Noben, T.B.)	2
Isten megtapasztalása az imában (Matta el Meszkín)	5
A Görögkeletei Egyház sorsa, I. rész.	17
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 92. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	35
Innen-onnan (Balás Béla)	47
Könyvismertetés	50
Társulatunk életéből	56
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k

az első magyar szentírástudományi folyóirat

– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –

ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

A szerkesztőbizottság tagjai: Gyürki László, Kocsis Imre,

+Székely István, Tarjányi Béla,

Thorday Attila, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Kenyérnek jöttél

Kenyérnek jöttél éhező világba
Világosságnak sötét éjszakába,
Fényes hajnalnak, örök ragyogásnak,
Vak zűrzavarba bizonyos tanácsnak.
Jöttél útnak, igazságnak, életnek,
S kicsiny gyermekként jászolba fektettek,
Jézus, Jézus!

Miért sínylődnék hát éhezve, szegényen,
Mért tévelyegnénk világtalan éjben
Tanácstalanul és halálraváltan
És úttalanul a hazug világban,
Amikor benned mindent megnyerhetünk,
Kis jászlad elé odatérdelhetünk,
Jézus, Jézus!

Túrmezei Erzsébet

Miért születtem úgy, ahogy születtem?

Mezítelenül születtem – mondja Jézus Krisztus –, hogy le tudj mondani önmagadról.

Szegényen születtem, hogy megtalálhasd bennem a gazdagságot.

Kicsinynek születtem, hogy te se akarj uralkodni másokon.

Istállóban születtem, hogy megtanulj megszentelni minden helyet.

Barlangban születtem, hogy minden jóakarátú ember hozzám közeledhessen.

Ijesztően gyengének születtem, hogy te sohase félj tőlem.

Fegyver nélkül születtem, hogy bízhass önmagadban.

Szeretetből születtem, hogy sohase kételkedj szeretetemben.

Éjnek idején születtem, hogy elhidd:

Minden földi valóságot képes vagyok megvilágosítani.

Emberként születtem, hogy sohase szégyelld magad azért, ami vagy.

Mária fiaként születtem, hogy neked is legyen édesanyád.

József fogadott fiaként születtem, hogy megértsd: az igazi apa az, aki védelmet és szeretetet nyújt.

Egyszerűségben születtem, hogy te se légy bonyolult.

Megalázottan születtem, hogy képes légy felülmúlni magadban a kevélységet.

Elrejtve születtem, hogy képes légy elkerülni minden önmutogatást.

Gyermekként születtem, hogy te is megtanulj nyíltnak és bizalommal telinek lenni, mint a gyermek.

Teérted születtem, hogy mindnyájan együtt térhessünk haza az Atya házába.

Lambert Noben

Karácsony

Karácsony. Ezen a napon arra is gondolnunk kell, hogy a keresztény ember missziós lelkületű. Mit jelent ez? Isten végtelenül boldog volt öröktől fogva a maga benső életében, de ezt a boldogságot, örömet meg akarta osztani teremtett lényekkel is. Ezért teremtette az egész világot, ezt a csodálatos földkerekséget, világmindenséget, ezért rendezte be azt oly módon, hogy az emberek itt élni, gyarapodni, szeretni tudjanak. Az emberek évezredekken át találgatták, hogy mi végre is vagyunk mi a földön, mire jó a kezünk, a lábunk, az eszünk. Vajon, csak arra-e, hogy néhány évtized múltán visszatérjünk a porba, de aztán Isten úgy gondolta, hogy jobb, ha megmutatjuk ezeknek az embereknek, hogy hogyan kell, vagy hogyan érdemes élni.

Isten azonban szerette volna a saját örömét megosztani az emberekkel, teremtett világ legmagasabb rendű lényeivel, velünk. Ezért eljött Jézus, és éveken át tanított, éveken át szeretett, éveken át beszélt Isten jóságáról, szeretetéről. Az ő arcáról ragyogott az Isten szeretete és öröme, s ezt akarta megosztani velünk, emberekkel. Voltak, akik fogékonyak lettek erre, és őket is áthatotta ez az öröm, a megváltás öröme, Isten szeretetének, jóságának a tudata, s úgy gondolták, hogy ezt meg kell osztaniuk másokkal is. Ezért indultak el az apostolok a világ négy tája felé, erről beszéltek, erről győztek meg sokakat, százakat, ezreket, hogy Isten a szeretet, szeretetben élni öröm, és ezzel együtt jár az is, hogy aki ennek örül, az ezt tovább akarja adni, meg akarja osztani másokkal.

Ez azóta is történik a világban, hogy azok, akik számára örömet jelent a hit, a kereszténység, a szeretet, a szolgálat, az áldozat, azok ezt nem tartják magukban, és nem akarják egyedül végezni, hanem arra törekszenek, hogy ezt mások is felismerjék, átvegyék, gyakorolják, és így éljenek. Mert ezt az örömet, amit kaptunk Jézus által Istentől, az Isten örömét, azt el is tudjuk rejteni lelkünkben. Úgy, ahogyan a talentumokról szóló példabeszédben az, aki egy talentumot kapott, elrejtette, és vigyázott rá, örült neki, de aztán gyümölcs nélkül, gyarapodás nélkül hozta vissza Urához. A keresztény ember, ha

örül annak, hogy ő keresztény, ha örül annak, hogy megismerte Isten szeretetét, jóságát, ha látja Isten Fiának szeretetét, megfigyeli, hogy milyen csodálatos utat mutatott nekünk ebben az életben, akkor ezt az örömet érzi magában, és akiben ez az öröm elég erős, az meg is akarja ezt osztani másokkal.

Ez a missziós lelkület, kedves testvérek, és ez most különösen aktuális, amikor kiüresedett Európa, és a hitetlen Európa meghív a világból olyan embereket, akik fanatikusan hisznek, de nem ismerik Jézusnak szeretetét, jóságát. Kinyíltak a kapuk Szíriában, Törökországban, Líbiában, és álszentként, állítólag a szeretet szolgálata szerint keblére öleli őket a hitetlen Európa. Ebben a világban különösen fontos, kedves testvérek, hogy lelkünkben ott éljen a krisztusi, az apostoli missziós lelkület. S ez csak úgy működhet, ha valóban átéljük azt az örömet, amelyet kaptunk vallásunk, hitünk által, csak úgy lehet, hogyha ez olyan erős bennünk, hogy ezt meg tudjuk osztani másokkal is. Elsősorban családtagjainkkal, gyermekeinkkel, de azon túl barátainkkal, ismerőseinkkel. Mit jelent ez? Azt, hogy látszani kell az arcunkon ennek az örömnak. Azt, hogy ezt nem szégyelljük, hanem el is áruljuk, el is mondjuk, megosztjuk a másik emberrel, amikor csak lehet. Elmondjuk azt, és tanúsítjuk, cselekedeteink, jótetteink mellett szavainkkal is, hogy ez az élet a legszebb, a legcsodálatosabb, hiszen ez a Teremtő által elének rajzolt út, és az egyetlen út az igazi, emberhez méltó élethez.

Kedves testvérek, így nézzünk most magunkba, hogy valóban megvan-e bennünk az igazi, túlradó öröm afölött, hogy mi keresztények vagyunk, és megismertük Isten szeretetét, és nézzünk magunkba, hogy vajon általunk ez az öröm továbbrad-e a világban, környezetünkben, családjainkban, ismerőseink felé. Hogy így élhesünk, hogy erre rádöbbenhessünk, ezért imádkozunk ma, amellet, hogy minden lehetséges módon hozzájárulunk ahhoz, hogy mindazok, akik az életüket áldozzák erre a célra, és elmennek a világ különböző tájaira hirdetni a megváltás örömét, hogy azoknak a munkáját is imáinkkal, vagy minden lehetséges módon segítsük. Adja Isten, hogy éljen bennünk a krisztusi öröm, és hogy ezt tovább is tudjuk adni a mi életünk során. *(T.B.)*

Matta el Meszkín

Isten megtapasztalása az imában¹

Az imádság fokai

„Most ugyanis tükör által, homályban látunk, akkor pedig majd színről színre. Most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy fogok ismerni, mint ahogy én is ismert vagyok” (1Kor 13,12).

„Mi pedig mindnyájan, miközben fedetlen arccal szemléljük az Úr dicsőségét, ugyanarra a képmásra változunk át dicsőségreől dicsőségre az Úr Lelke által” (2 Kor 3,18).

És minden foknál, amellyel a dicsőség felé emelkedtek, azt gondolták, hogy már az út végére értek ;és ha még tovább emelkedtek, és ha egy még nagyobb fény ragyogta be őket, elfelejtették az előző szintet, és azt gondolták, inkább, mint valaha, hogy az út végére értek!

Ez azért történhet meg, mert nem ők, hanem a bennük lévő Szentlélek az, aki a dicsőség felé emelkedik” (Dalyatha Szent János, Homília a lelkiállapotok nagyságáról)

I. Az ima

Köztünk leginkább csak az ima legegyszerűbb formája ismert, ami abból áll, hogy Isten előtt szavakat mondunk, amelyeket vagy pillanatnyi körülmények inspiráltak, vagy valamelyik szent által megfogalmazott gondolatok, vagy pedig a Bibliából választott részek a zsoltárokból vagy az evangéliumokból. A valóságban mindez nem egyéb, mint előkészítése a Lélekben és igazságban való imának. Bizonyos, hogy ha az emberek tudnák, hogy milyen csodálatos fel-

---

¹ II. részlet Matta el Meszkín egyiptomi kopt szent írásából (1. rész: Az ima természete. Mi az imádság és milyen a hatékony ima). al-Áb Mattá al-Miszkín, Haját al-szalat al-ortodoksziya. Dajr al-kiddisz Anbá Makár, 1952¹ Angolul: Matthew The Poor, Orthodox Prayer Life. The Interior Way. St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York.2003. Arabról fordította: Fodor Györgyné Sárközi Júlia.

emelkedni az imádság következő fokaira, hogy azok mennyi áldást és kegyelmet vonzanak magukkal, akkor egy pillanatig sem haboznának azokat gyakorolni.

Noha az imában nem könnyű megkülönböztetni jól elkülöníthető állomásokat - mert szorosan összefonódnak és egységet képeznek -, de azért útmutatást tudunk adni a különböző imamódokról.

A szóbeli ima

A szóbeli imában, amint már mondtuk, szavakat és kifejezéseket mondunk, amelyek lehetnek rögtönzött, kötetlen imák vagy válogatások a Bibliából vagy a szentek írásaiból; az imának ez a fajtája képezi az alapját a többinek, azaz egy fajta előkészítése az Istennel való párbeszédnek ... De a szóbeli imánál is szükséges, hogy szellemi erőfeszítés kísérje, ami követi a kimondott szavak értelmét és belső motivációt ad értelmüknek, hogy ne csak elszavaljuk őket, mint valami verset, amely valaki mástól származik, hanem éljük át őket, tegyük magunkévá, úgy forduljunk velük Istenhez, mintha tőlünk származnának ...

Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy ez az ima is, ami lehet egyénileg vagy templomi közösségben mondott ima, lehet zsolnártárlás egyénileg vagy közösségben, váratlanul beletorkolhat egy szemlélődő állapotba, a lélek elragadtatásba esik, és megtapasztalja Isten jelenlétét. Mert az ima állapota – és mindegy, hogy az a szobánkban vagy a templomban van –, valójában megjelenés Isten előtt és tényleges belépés a szellemi erőterekbe, amelyek nem szűnnek meg dicsőíteni és szolgálni Istent.

Ha az ember a szóbeli imára készülve bűnbánó és alázatos szívvel és azzal az eleven érzéssel készíti elő az imádságot, hogy azt a Szentháromság előtt állva teszi, attól a pillanattól kezdve, hogy kinyitja száját, alkalmas, hogy belépjen a mennyei misztériumok megismerésébe és szemlélésébe. Imája és dicsőítése át lesz itatva hévvel és tisztasággal, és kimondhatatlan boldogsággal fogják eltölteni.

De ez nem jelenti azt, hogy minden szóbeli imának szemlélődő imává kell alakulnia. Valamennyi szóbeli ima egy sajátos állomást képez, amelynek megvan a saját fontossága a mennyei szolgálatban,

és amelynek megvan a saját hatékonysága az ember lelki életében. Nem kevésbé fontos, mint a szemlélődő ima.

Az elmélkedő ima

Az elmélkedő ima, amelyet sokszor belső imának neveznek, amely a szív mélyéből jön, olyan ima, amelyben a gondolatokat és az érzéseket egyesítve az értelem társul a szívhez. Bár olykor külsőleg is megnyilvánul néhány szóban, de az idő nagyobb részében a nyugalom és a csend jellemzi.

Az elmélkedő ima első állomása a meditáció, azaz az elmélkedés. Úgy definiálhatjuk, mint egy Istennel való együttléteket, amelynek során az ember megemlékezik Isten alkotásairól, és egyben megállapítja saját lelkének állapotát. Megbánja hiányosságait és bűneit és dicsőíti Istent. Köszönetet mond, hogy kifejezze a háláját és elhatározza, hogy Isten akaratára fogja bízni a vezetést.

Ez az állomás a „heterogén ima”, amely számos és különböző tárgyat lefed, időnként minden köztük lévő kapcsolat nélkül. A zsolttárok többnyire ilyen tartalmakból épülnek fel. A Dávid által választott Istennel való elmélkedési részletek értekeznek úgy az anyagi teremtésről, mint a teremtés igazságosságáról, egyszer a törvényről, máskor a lélekről, és néha mindezek a különböző dolgok ugyanabban a zsolttárban megtalálhatók.

Az elmélkedő ima második állomása a szemlélődés. Itt az ima egy koncentrált állapotba lép be, nem csak az elmélkedés tárgyával kapcsolatban, (hogy az ima például egy parancsra vagy Krisztusnak egy evangéliumi tetteire vagy szabadítására koncentrált), hanem az emberrel, saját magával kapcsolatban: a szeretet erős hatására a tökéletes éberség állapotában van, uralja az érzelmeit, akaratát az imára összpontosítja és a szíve szellemileg kész, hogy elfogadja a Szentlélek minden irányítását.

A szemlélődő ima szükségszerűen még két egymással összekapcsolódó állomásra oszlik.

Az első állomás: az akaratlagos szemlélődés

Ennek az állomásnak az eredményessége az ember szeretetétől függ, amelyet Krisztus iránt táplál a szívében és attól a készségtől, hogy egy meghatározott tárgyról való elmélkedésre koncentráljon a szíve mélyén és gondolataiban, ugyanakkor késznek maradva arra, hogy szellemi irányítást kapjon.

Ez az állomás nem működik a kegyelem belső segítségével, amely az ember akaratát kíséri, és lehetőséget nyújt arra, hogy kitartson, folytassa és elmélyüljön az imában, fényével utat készít neki, és így lehetővé teszi egy nagy szellemi kincs elérését.

A második állomás: a lelki szemlélődés

Az ember szeretetének válasza az imában nyilvánul ki Isten szívének szeretetére. Ilyenkor az imát áthatja egy égi elem, amely az emberi és akaratlagos körből bontakozik ki. Ami miatt nehéz beszélni erről a szintről, azt az „imádság kegyelmének” is nevezhetjük.

Kezdetben, ez az állomás túl emelkedettnek tűnik ahhoz, hogy elérjük, de attól a pillanattól kezdve, hogy az ember megkapja a belépés kegyelmét, mondhatni hozzászokik. A Szentlélek egyszerűsége és bámulatos készsége miatt, hogy minden kívánságra válaszoljon, amellyel egy szerető szív hozzá fordul, ez az állapot könnyűvé, természetessé, és megközelíthetővé válik. Mert ahhoz, hogy fenntartsa ezt az állapotot, csak annyit kér az embertől, hogy maradjon állhatatosan egyetértésben a Szentlélek akaratával, szeretetben, egyszerűségben, a szív tisztaságában, elszakadva a gondoktól és földi gondolatoktól és legyen kész a parancsok és a lelki tanítások követésére. Szükséges azonban, hogy megértsük, hogy nem érdemeink jogosítanak fel arra, hogy eljussunk a szemlélődésnek és kegyelemnek erre a fokára, és Isten szíve megnyíljon számunkra, mert mindez tiszta ajándék.

Az ember, még ha méltónak is bizonyult az összes többi erényre, mint a tisztaság, önmegtartóztatás, alázat, akkor is minden nap elé járul, és könnyek és könnyörgések közt kéri, mint ahogy Dalyatha Já-

nos mondja: „Jó Atyám, add nekem a te szeretetedet, akkor is, ha nem vagyok rá méltó” (Dalyatha János: Homília az égi szeretetről). Mert minden erényt felülmúl a lélekben való szemlélődés ajándéka és Isten szívének megnyílása az emberi lélek számára.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a lelki szemlélődés csoda, hanem azt jelenti, hogy kegyelem: a bizonyítéka, hogy birtokoljuk az, hogy általában a megkülönböztetés és a bölcsesség ajándéka kíséri. A szellemi szemlélődés foka az valóban az ima, és minden kegyelem és ajándék tökéletessége.

Azokra, akik méltónak bizonyultak arra, hogy állhatatosak legyenek ezen az úton, más ajándékok és karizmák is bíznak, amelyek már túl vannak az ima határán, például olyanok, mint az ekstázis, vagy az elragadtatás Isten szemlélésében, amely egy következő lelki állapot, és a tudat elvesztésével jár, és amely lehetővé teszi felfoghatatlan mennyei igazságok megsejtését. Ezeknek az ajándékoknak fogjuk szentelni a fejezet egy részét.

Ha meg szeretnénk világítani a három különböző imafajtát, három konkrét tulajdonsággal tudjuk őket jellemezni: a szóbeli ima jellemzője, hogy félelemmel áll Isten *előtt*, az elmélkedésé, hogy kitarással irányul Isten *felé*, és a szemlélődésé pedig, hogy szeretettel tartózkodik Isten *kebelében*.

Leegyszerűsítve ugyanezeket a fajtákat tudjuk felfedezni Krisztus szavaiban: „KérjeteK és adatik nekteK” ez a szóbeli ima. „Keressetek és találtok” ez az elmélkedés. „Zörgessetek, és ajtó nyílik” ez a szemlélődés vagy a megérkezés szakasza.

Miután másutt már értekeztünk a szóbeli ima számos formájáról (Matta el Meskin, A mindennapi dicséret és az órák imája, Kairó 1967 arab nyelvű), ebben a fejezetben az elmélkedő ima szintjénél és gyakorlatainál állunk meg.

2. Az elmélkedés

*„Hadd legyen kedves előtted szám beszéde,
és szívem elmélkedése mindenkor.*

Uram, én segítóm, én üdvözítóm!” (Zsolt 19,15)

„*Boldog ember az,
aki ... az Úr törvényében gyönyörködik,
és az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal*” (Zsolt 1,1-2)

„*Parancsolataidról királyok előtt beszélek,
és nem szégyenülök meg.*

*Törvényeidről elmélkedem,
mert szeretem őket.*

*Parancsaid felé emelem kezemet, mert kedvesek nekem,
és gondolkodom rendeleteiden*” (Zsolt 119,46-48).

„*Szívem csak izzott bensőmben,
amíg elmélkedtem, tűz égette lelkem*” (Zsolt 39,4).

„*Ezeken a dolgokon elmélkedj (meléta), ezeknek szenteld magad,
hogy haladásod nyilvánvaló legyen mindenki előtt*” (1 Tim 4,15).

Az „elmélkedés” szó görögül *meléte*, hagyományosan, szorosan véve elmélyült szentírásolvasást jelent, amely megérinti a szívet és kitörölhetetlen nyomot hagy az emlékezetben, az érzelmekben és a szavakban.

A patrisztikus hagyomány szerint az elmélkedés minden kegyelem kulcsa, aki azt buzgalommal gyakorolja, azt evangéliumi gondolatokkal, szavakkal és érzésekkel ajándékozza meg, eltölti Isten valóságával, és előrehaladást biztosít számára minden ajándékban és karizmában. Az ilyen ember, ha kinyitja száját, a Szentírás szavai színlelés és erőltettség nélkül hagyják el ajkát. Úgy áradnak belőle a mennyei gondolatok, mint a fénysugarak, és annak, aki hallgatja őket, a mennyei tudaton keresztül megvilágosítják lelkét, megérintik szívét, és lángra gyújtják érzéseit.

Az „elmélkedés” szó héberül *hagig*, és görögül *meléte*, ez a *melétáo* igéből származik, egy tanulási, elmélyedési folyamatot jelent a gondolatok és a szív gyakorlatain keresztül. Így a bölcsességi elmélkedés, *meléte sophias*, a bölcsesség elmélyült tanulmányozását, valamint alkalmazását és gyakorlatba átültetését jelenti.

A patrisztikus hagyomány szerint ez a kifejezés azt jelenti, hogy a szív és az értelem kitartóan törekszik Isten Szavának megismerésére

és alkalmazására. Így Isten Igéjének köszönhetően a szerzetesek átformálódnak. Az atyák valóban azt tartották, hogy kizárólag Isten Szavának olvasásával kell elmélkedni. Mert a szív elmélkedése képes arra, hogy magához formálja az ember tudatát és gondolatait. Nem szabad hagynunk, hogy olyasmi formáljon bennünket, ami saját akaratunkból és gondolatainkból származik, hanem arra kell törekednünk, hogy csakis Isten Szavának áldása alakítson bennünket.

Ez az oka annak, hogy az „elmélkedés” kifejezés különösképpen vonatkozik a Biblia olvasására, hogy az „elmélkedés” alkalmazása Isten Szavának egy belső koncentrációval társult tanulmányozására szorítkozik, hogy az elmélkedést át kell itatnia Isten Szavának, hogy Isten Szava formálja a lelket.

A nyugodt olvasás

A patrisztikus hagyomány szerint az elmélkedés első foka a nyugodt olvasás, mindig lassan és hangosan, „ízlelgetve” a szavakat. Ezt követi aztán ennek a szövegnek az ismételt újraolvasása. Az atyáknál az olvasásnak ez a módja mindig hangosan történt és „ismételgetően recitálva”.

Valójában az elmélkedésnek ezen a fokán Isten Szavának hangos és éber szívvel való ismételtetésén keresztül az Ige belegyökerezik az ember mélyébe. Újra és újra elismétli, mintha „ízlelgetné”, mintha „kérődzne”, míg az a sajátjává nem válik. Ezáltal a hívő Isten Igéjének letéteményesévé, szíve az égi kincs templomává válik: „kincseiből újat és régit hoz elő”(Mt 13,52). Pontosan erről van szó, amikor azt mondjuk, hogy „ízlelgetjük az Igét” (vö. Jn 8,51-52; 14,23; 17,6). Az evangéliumot vagy az Igét immár biztos helyen, a szív mélyén őrzi, mint egy nagy értékű kincset. Dávid próféta mondja: „Szívembe rejtem igéidet” (Zsolt 119,11). Így az ember engedelmeskedik az Igének és felövezi magát vele, mint valami páncéllal, hogy megvédje magát a tolvajoktól.

Ez az oka annak, hogy a patrisztikus hagyományban a kötetlen imáknak tiszta evangéliumi illata van, mert az Isten Igéjétől túlsoroluló szívből származnak. A kötetlen ima, vagy - Szír Szent Izsák kifejezését használva -, „amit az ember saját maga költ”, és Isten Igéjének emlékezetből megtanult ismételtetése harmonikusan kiegészí-

tette egymást. Az imának ez a foka arról tanúskodik, amikor Isten Igéje és akarata megérinti és formálja a lelket.

Tehát az elmélkedésnek ez a módja szorosan hozzátartozik az imához, mint állomásainak első lépcsőfoka, és amely lehetővé teszi az ember számára, hogy Isten előtt éljen és növekedjen, telve bizalommal és bizonyossággal. Mert ez a kötetlen ima az evangéliumból merítve kerül a szívbe és képes arra, hogy ott mély átalakulást, nagy megújulást idézzon elő az emberben, mind az érzelmekben, mind a gondolkodásban, mind az életstílusban. Emiatt az autentikus keresztény hagyomány nem tulajdonít értéket a kötetlen imának, ha az, aki imádkozik, nincs tele Isten Igéjével, nem gyakorlott a valódi elmélkedésben: szavai nem tükrözik az evangéliumot és a gondolatai nem közvetítik Isten akaratát és gondolatait.

Az Ige néma ismétlése

Az elmélkedés nem kizárólag elmélyült, hangos olvasást jelent. Magába foglalja az Ige sokszori, néma, magunkban való és egyre növekvő elmélyüléssel történő ismételtetését is, míg végül a szívünk lánggra lobban az égi tűztől. Ahogy ezt jól illusztrálják Dávid szavai: „Szívem csak izzott bensőmben, amíg elmélkedtem, tűz égette lelkem” (Zsolt 39,4).

Itt mutatkozik meg az a finom szál és titok, amely összeköti a gyakorlatot, a kegyelemért tett erőfeszítést és az égi tüzet.

A pusztá elmélkedés, ahogy Isten Igéjét lassan és nyugodtan többször elismételjük, Isten irgalma és kegyelme által elvezet a szív lángolásához! Így válik az elmélkedés természetes kötelékké az ima őszinte igyekezete és az Isten ajándékainak felfoghatatlan kegyelmei között. Ez az igazság az, amiért az elmélkedést a szív imája első és legfontosabb fokának tartják, amelyből kiindulva az ember fel tud emelkedni, hogy lángoljon a lelke, és aztán egész életében abból éljen.

Megemlítjük, hogy a héber az „elmélkedésre” a *hagah* kifejezést használja, amelynek az eredeti jelentése a „kibetűzés” és a „mormolás” - vagyis az elsődleges jelentés a kiejtéshez és a megértéshez fűződik. Ugyanakkor a szó kifejezi azt a komoly erőfeszítést és próbálkozást, melyet az ember annak érdekében tesz, hogy megértse és

megtanulja azt, ami Isten akaratából és az ő Igéjének rejtett misztériumaiból és a parancsaiból ered. Ezért halljuk az első zsoltárban Dávidtól: „Boldog ember az, aki... az Úr törvényében gyönyörködik, és az ő törvényéről *elmélkedik (jehgeh)* éjjel-nappal”. Ez az ember bizonyosan Isten akarata szerint való lesz, mint maga Dávid!

Ennek az elmélkedésnek, Isten törvénye hívő ismételtetésének az eredményét hirdeti Dávid: ha az ember tökéletességének fokmérőjévé az elmélkedés válik, akkor minden vállalkozásában sikeres lesz

(Zsolt 1,3). Az eredeti héber kifejezés, *hagah* (a Törvény össze-sűritett kijelentéseinek elemi elsajátítása) szerint ez az elmélkedés az Istennel való bensőséges és őszinte kapcsolat létrehozására vágyakozó kezdő imádkozók foka.

Ez az elmélkedés legyen az ima kezdete és vége, mert Isten Igéje is mindig ugyanaz, kezdet és vég (Alfa és Ómega, Jel 1,8). Az elmélkedés eszköze által az ember belép az igazságba, és benne eljut a teljes igazságra.

Ez az oka annak, hogy az elmélkedést az atyák nagy haszonnal gyakorolták. Élték és gyakorolták életük utolsó napjáig. Így Palladiusz, a *Historia Lausiaca* szerzője, elbeszéli, hogy Márk szerzetes emlékezetből tudta az Ó- és Újszövetséget (18,25), hogy Áron emlékezetből felmondta neki a Zsoltárokat, Pálnak a Zsidókhöz írt levelét, Izajás könyvét és Jeremiás könyvének, Lukács evangéliumának és a Példabeszédeknek egy részét (26,3). Utazásai során ehhez hasonlókat látott, és hasonló példákról tanúskodik Rufinusz is.

Nem szükséges kifejteni, hogy az atyák elmélkedése nem csak az „emlékezetből” való tanulásból állt, hanem ennek elkerülhetetlen következményeképpen, mivel minden nap nagy gyönyörúséggel és kitaróan újra kezdték a Szentírás recitálását, lehetetlen volt, hogy csak fűgén ismételtették volna ajkukkal szavait, anélkül, hogy emlékezetükbe vésődött volna.

Leszögezzük, hogy a szív állhatatossága a szentírási elmélkedésben mindig a gyakorlatban megvalósítja a valódi élet áradását. Mert Isten Igéje, mint ahogy az Úr megmondta, Élet és Lélek. A szentírási elmélkedésben való állhatatosság kifejezésre juttat egy titkos kap-

csolatot az Úrral, amelynek következtében az igazi élet áradása át-mossa a szívet.

Az a szív, amely eltérül az igei elmélkedéstől, az elposványosodás és sivárság zsákmányává válik. Dávid próféta megmutatja hogy mi a különbség aközött a szív között, amelyik elmélkedik Isten törvényéről, és aközött, aki azt elhagyja: „Kövév a szívük, érzéketlen, én pedig törvényedben gyönyörködöm (törvényeden elmélkedem?)” (Zsolt 119,70). Ezzel azt akarja kifejezésre juttatni, hogy az Isten törvényéről való elmélkedés életben tartja a szívet, áttüzesíti azt, és égi Igék forrásznak belőle. Mert az elmélkedés alapvetően magába foglalja Szentírás szellemébe való állandó elmélyülést, és kutatja a parancs mögé rejtett igazságot, amelynek az eredménye minden esetben az ember gondolatainak megújulása. Az elmélkedés kifinomítja, evangéliumibbá alakítja a felfogóképességét, és szófogadó, készséges és minden eshetőségre pozitívan nyitott magatartást adományoz neki.

A szemlélődés felé

Látjuk, hogy haladó szintjén az elmélkedés lassan-lassan leválik az olvasásról, hogy egészen annak szentelje magát, amit az isteni igazságok megfontolása, a parancsok, és az isteni életbe való bekapcsolódás megkívánnak. Ekkor az elmélkedés elkezd átmenni a szemlélődés első fokaiba, az Igében való elmélyülésen át az igazságban való elmélyülésbe, melyet az Ige rejt magában.

Az elmélkedésben való állhatatosság Isten élő Igéjéről szent gondolatokkal tölti meg a szívet és a lelket és ezt aztán a szemlélődésben hasznára fordítja. Egy idő után ezek a szent gondolatok szárnyakat adnak neki, és lehetővé teszik számára, hogy a lélek az olvasmányon való elmélkedés nélkül rögtön az égbe szárnyaljon.

Az Isten Igéjén, az Úr parancsain és az ő ígéretein való kitartó elmélkedés nélkül azonban lehetetlen, hogy szent gondolatok és megfontolások szülessenek bennünk, amelyek csordultig megtöltik szívünket, lelkünket.

Az ezzel járó boldogságon, a gondolatokon és megfontolásokon kívül, amelyek mérhetetlen kegyelmi kincset szereznek a szent könyvekről való állhatatos elmélkedéssel, az Isten Igéjén, az Úr pa-

rancsain és az ő ígéretein való kitartó elmélkedés a Szentlélek gazdagságát is megszerzi az ember számára. Eltávolít belőle minden rossz gondolatot, s ezen kívül Istennek tetsző adományt hoz létre az emberben: „Hadd legyen kedves előtted szám beszéde, és szívem elmélkedése mindenkor, Uram, én segítöm, én üdvözítöm!” (Zsolt 19,15)

Egy szerzetesről mesélik, hogy egy átvirrasztott, hosszú éjszaka után, melyet az egyik szerzetes testvérének erényei fölött való elmélkedéssel töltött, szomorúan mesteréhez fordult, így szólva az idős atyához: „Atyám, hasztalanul elvesztegettem az éjszakát Untel testvérem erényeinek számba vételével. Harmincat számoltam össze és nagyon elszomorodtam, mert önmagammal összehasonlítva láttam, hogy egyiknek sem vagyok birtokában”. Az idős atya így válaszolt neki: „Az erények hiánya fölötti szomorúságod, és hogy valaki más erényeiről elmélkedtél, többet ér harminc erénynél”. Ez a példa rávilágít, hogy az Úr parancsai bevésődnek az értelembé és a lelkiismeretbe és arra buzdítják az embert, hogy kutassa, hogy hol található és hol nem található erények a lélekben. Megmutatja számunkra, hogy az Isten Igéjéről való elmélkedés valóban létrehozza bennünk az erényekről való elmélkedést és az azok megszerzésére tett erőfeszítéseket. Továbbá arra ösztökéli a lelket, hogy minden erejével és állhatatosan megvizsgálja és mérlegelje azokat az evangélium alapján, hogy ne leljen másban nyugalmat, csak az igazságban, amelyről elmélkedik, és ne leljen másban örömet, csak az isteni parancsok tettekre váltásában. Az elmélkedés tanító, aki kézen fogva vezeti az embert, hogy önmaga fölé emelkedjen, lámpás, amely megvilágosítja értelmét, és legfőképpen pedig lépéseit az örökkévalóság útjára vezeti.

A szent misztériumokon való elmélkedés

Az elmélkedés legmagasabb foka azonban kétségkívül az isteni megtestesülés „művéről”, a kereszten beteljesülő megváltásról és a feltámadásról való elmélkedés, amely megadta számunkra az élet lehetőségét. Ha az ember elégséges időt szán az Isten tervének misztériumairól való elmélkedésre, amelyet az evangélium egyszerű és világos szavakkal ír le, akkor titkos értelmük megnyílik szíve számára,

lángoló erővel töltik el, amely képes arra, hogy új életet ajándékozzon neki: „Krisztust akarom megismerni, és feltámadásának erejét, a szenvedéseiben való részvételt hozzá hasonulva a halálban, hogy eljuthassak a halálból való feltámadásra” (Fil 3,10); „Hogy Krisztus a hit által a szívetekben lakjék, s a szeretetben meggyökerezve és megalapozva fel tudjátok fogni az összes szentekkel együtt, mi a szélesség és a hosszúság, a magasság és a mélység, és megismerhessétek Krisztus szeretetét is, mely minden ismeretet meghalad, s beteljetez Isten egész teljességével” (Ef 3,17-19).

Itt az elmélkedés a szentírás szavaihoz és kifejezéseikhez kapcsolódik, és nyilvánvalóan a sugalmazott szöveg értelmére összpontosít. Ebben különbözik az ugyanezekről a misztériumokról való szemlélődéstől, amely szabadon halad, nem határolja be a szöveg szószertisége, hanem ráhagyatkozik a személyes benyomások összességére és kitágítja az értelem és a megismerés határait.

Így az Isten tervének misztériumairól való elmélkedés, pontosan úgy, ahogy azokat a Szentírás bemutatja, feltétlen alapja a valódi szemlélődésnek, amely lehetővé teszi ugyanezen misztériumok erejének és fényének befogadását. A kitartó, sikeres és boldogító elmélkedés teszi lehetővé a szemlélődésben való előrehaladást és fejlődést.

Az elmélkedés, ez a vonzó, lebilincselő lelki munka, szerves részét képezi az imának, kötelesség, amely mindent kizárva sürgetően jelentkezik; mert az ember nem tud a Szentírás igéiből táplálkozni, ha szívében és elméjében nem ismételteti azokat: pontosan ez az elmélkedés. Nem lehet valódi és lángoló imába merülni Istennel, anélkül, hogy Isten előtt állva elismételnék ígéretének szavait, kapcsolatba kerüljenek velük, ragaszkodnának hozzájuk. Az elmélkedés ennek a függvénye.

Az elmélkedés tehát olyan ima, amely Isten Szavának és ígéreteinek a szívben és az elmében való ismételtetésén alapul, mindaddig, amíg azok be nem épülnek az ember hitébe és reményébe, és valódi erővé nem válnak benne, amelyekre rábíthatja magát szükség idején: „Szívembe rejtem igéidet, hogy ne vétkezzem ellened” (Zsolt 119, 11).

A Görögkeleti Egyház sorsa **– Háttér: Az Oszmán Birodalom**

A törökök eredete

A törökök, több mint 700 évvel ezelőtt tűntek fel. Őshazájuk a feltételezések szerint egy kisváros, Szogut környékén volt, 150 mérföldre a mai Isztambultól, Anatóliában, a mai Törökország ázsiai részén. Minden évben egy fesztivál keretében emlékeznek meg a Birodalom alapítójáról. Az a család, mely később az Oszmán uralkodó dinasztiát alkotta, eleinte nomád harcosok gyülekezeteként élte életét, más törzsekhez hasonlóan.

Fantasztikus lovasok voltak, ezért élték túl a nehéz időket is. Mivel félelmetes képességeik voltak, zsoldosként alkalmazták őket.

Ezek a fizetett fegyveresek Közép-Ázsián áthatolva, a bagdadi muszlim uralkodókért harcoltak. Így ismerkedtek meg az Iszlámmal, egy vallással, amely addigi hitüknél erősebbnek bizonyult. A törökök vallása megegyezett a frontvonalon harcolókéval. Ugyanannyi spiritualitást szívtak magukba ellenségeiktől, mint saját hátországukból. A törökök nomád ősei Szogut környékén telepedtek le, más törzsekkel harcolva a túlélésért, és évszázadokkal a legtöbb arab nép után lettek iszlámhívők. Persze más törzsek is tanyát vertek a szomszédos területeken. Ők konkurenciát jelentettek a különböző erőforrásokért. A területért, a legelőkért, és azért is, hogy a tengerhez jussanak. A törököknek le kellett győzniük őket.

A XIII. század végén jelentek meg a mai Törökország területén zsoldosként tevékenykedő lovasokként.

1299-ben a harcokat Oszmán, másik nevén Utmán vezette. Az ő követőit hívták később oszmánoknak. Ahogy a rómaiaknak is megvan a maguk története városuk kapcsán, Romulus és Remus főszeplésével, a törökök is mítoszt alkottak, melynek középpontjában Oszmán áll.

A modern Törökország létrejöttének alapját jelentő rege minde nek fölött egy emberről szól. Az oszmánok nevüket Osman Bey után kapták, azt követően, hogy Osman Bey megörökölvén átvette a Kaji

nemzetség fölött az irányítást, az események hatalmas fordulatot vettek. Ez a török nemzet egyik legnagyobb eposza. Egy XIII. századi nemzetségtöről szól, akit úgy hívtak, Osman, és aki Anatólia csak egy kis szegletét uralta.

Osman Bey sugárzóan deli kis legénnyé cseperedett. Osman, miközben egy szentéletű embernél, Edebalinál jár vendégségben, megismeri annak szépséges lányát, akit feleségül is kér. Edebali azonban elutasítja, de a későbbiekben Osman álmot lát, amelyben az Edebali melléről felkelt telihold az övény nyugszik le. És kettejük találkozásából egy óriási fa terebélyesedik ki, amely ágaival négy olyan nagy vonulat fölé magasodik, mint a Kaukázus, az Atlasz-, a Torosz- és a Balkán-hegység. A gyökerein alul pedig négy hatalmas folyam tör elő, a Tigris, az Eufrátesz, a Duna és a Nílus. Ekkor szél támad, és a lehulló, szablya alakú levelek legfőképp egy városra hullanak, Konstantinápolyra.

Amiként az álmában látta, a platánfa szép lassan az egész kerek világot betakarta az ágaival. Ekképpen jött létre az Oszmán Birodalom. Osman és Edebali lánya oly dinasztiaát nemzett, amely egészen 1922-ig uralta ezt a várost, az ottománokat.

A legendás álom megvalósulásának története számos meglepetést tartogat. A XIII. század végén senki sem álmodozhatott arról, hogy ez a nomád nép erősebb lesz azoknál a birodalmaknál, amelyek körbevették. Dél-Keletre befolyásos arab városok helyezkedtek el, mint például Bagdad és Damaszkusz. A korabeli Muszlim világ vezetőinek otthonai. Még délebbre haladva találtuk Kairót, és az Iszlám szent helyeit, Mekkát és Medinát. Egy kicsit közelebb pedig, ott volt egy omladozó keresztény birodalom: Bizánc.

A török hódítás az arab világban is új fejezetet nyitott. Először fordult elő, hogy uralkodtak fölöttük. Nem az egyik városukból, hanem a távoli Isztambulból irányították őket. A török uralom azt is jelentette, hogy a térség súlypontja eltolódott az arab területekről. Szulejmánnak a török jogrendszer kellett alkalmaznia, hogy egy olyan városból irányítsa őket, amely 70 évvel hatalomra jutása előtt, még keresztény település volt.

Isztambul kultúrája, nyelve és történelme alapjaiban tér el az arab muszlimokétól. Az első, a városban épített Mecset jelzi, hogy a török

kök a győzelem után milyen hamar igyekeztek közvetlen kapcsolatot teremteni a vallással.

Legitimáció: a kalifátus

Ahogy a hagyomány alapján Szent Péter Rómába ment, és ott tették el, legitimációt adva ezzel a pápának, a törökök is megtalálták ennek a helyi megfelelőjét. A földi maradványok, amelyeket itt találtak szerintük Mohamed próféta egyik közeli barátjától, tanítványától, Al Jubail Al Saritól származnak.

Al Jubail Al Sari sírhelye fontos szerepet töltött be a törökök történelmében. Ma is mágikus jelentőséget tulajdonítanak neki. Al Jubail Al Sari a hagyomány szerint a VII. században, egy, maga a próféta által indított Isztambul elleni támadásban halt meg. Nyolcszáz évvel később aztán, II. Mehmed uralkodása alatt, csodák csodájára, megtalálták a maradványait.

Ez valószínűleg csak egy legenda – nyilván semmi olyasmit nem találtak, ami kapcsolatba hozható Al Sarival. Ám ahhoz, hogy a nem sokkal korábban elfoglalt keresztény várost az Iszlám világ központjává tegyék, véletlenül rátaláltak erre a sírhelyre, és ezzel el is érték a céljukat. Az újonnan hatalomra jutott szultánok számára hagyománnyá vált, hogy végigmentek ezen az ösvényen, a kegyhelyig. Ez a beiktatási ceremónia része volt itt. Erről nevezték el az utat is.

Ha a Jeruzsálemtől ezernégy száz mérföldre található Róma a keresztény közösség központjává válhatott, akkor a Mekkától kétezer mérföldre fekvő Isztambul is lehetett a muszlim világ fővárosa a törökök szerint.

Ahogy a keresztényeknek van pápájuk, a muszlimoknak is van egy hasonló pozíciójuk, amely a prófétaidőkből származik. A Kalifáé. És ezt a titulust apja hódításainak köszönhetően immár Szulejmán tölthette be. Ők tehát szultánok voltak, de kalifaként is szolgáltak. Így aztán nem csak politikai, hanem szellemi vezetőik is voltak a muszlim világnak.

A kalifa szó arabul utódot jelent. Amikor Mohamed próféta meghalt, a muszlimok összeültek, és azt kérdezték: ”Most mihez kezdünk?” Hívei – megakadályozandó a muszlim szövetség szétesését –

a Mohamed által kijelölt Abu Bakr-t tették meg a próféta képviselőjének, azaz kalifának. Ez sem akadályozta meg azonban a beduin törzsek lázadását, de amikor úrrá lettek a helyzeten, az Abu Bakr-t váltó arab Omár már simán vette át a hatalmat 634-ben, és meghódította Szíriát, Mezopotámiát és Egyiptomot.

A kalifa lényegében Mohamed helyettesét, képviselőjét jelentő tisztség, amely az iszlám legfőbb vallási vezetőjének kijáró cím, és amelyhez történetileg a világi főhatalom is párosult.

Az első, úgynevezett patriarchális kalifátus (Rásidún) Mohamed négy társa, Abu Bakr, Omár, Oszmán, és Ali uralmának idejére (632-661) esett. Az első kalifák hatalma elvileg az összes muszlim, de gyakorlatban csak a legbefolyásosabb muzulmán előkelők megegyezésén (idzsmá) alapult, amelyhez kétségkívül hozzájárult azon a helyzeten alapuló tekintélyük, hogy Mohamed társai voltak.

Oszmántól kezdve tehát a török szultánok magukat kalifának tartották, vagyis Mohamed próféta utódainak. A titulus az egész muszlim világot érintette.

Hogy a kalifátus jogát érvényesítsék, a törökök szent kincseket vettek birtokba az arab területekről. Olyan tárgyakat, amelyek nagyon fontosak a muszlimok számára. Minden, Mohamed prófétával kapcsolatba hozható ereklyét megszereztek Mekkától Kairóig, és azokat szent zsákmányként tartották számon, hogy a vallásukat még magasabb rangra emeljék.

A hagyomány szerint ebben a díszes ládában, melyet a szultáni palotában tartottak, ott van a próféta köpenye, amelyet a vallás alapítója hordott. A próféta halála után a muszlim vezetők viselték, hogy ezzel legitimálják a hatalmukat. Most, a törökök tették ugyanezt.

A kalifát nem feltétlenül uralkodóként, hanem inkább a muszlimok patrónusaként tartották számon, és a törökök rá is játszottak erre. Vagyis ők lettek a muszlimok támogatói és védelmezői minden felé.

A törökök a szent helyek őreként határozták meg magukat. Ezek csak pusztá szavaknak tűnnek, de ők valójában elképesztő építkezésekre kezdtek Mekkában, Medinában és Jeruzsálemben.

Dicsőséges Szulejmán rengeteg pénzt költött a Sziklamecset dekorálására. Valósággal csillogott és ragyogott a napfényben. Alaposan megújult tehát, és nagyon kedvezően fogadták. A legfontosabb pedig az volt, hogy a birtoklást, a tulajdont jelképezte. Azt sugallta, hogy új vezető van, aki ezzel üzen. Márpedig ez egy világos üzenet volt az egész iszlám világnak. Szulejmán tehát kalifa volt, de nem csak a hit védelmezőjeként definiálta magát. Mindenekelőtt uralkodó volt. Olyan erősnek akart mutatkozni ebben a szerepben, amennyire csak lehetett. Szulejmán kormánya, amely a Topkapi palotában székel, stabilitást hozott a Birodalomnak a XVI. századra, ami a modern világ irigykedését is kiváltotta.

A szultán uralmának legitimációját szolgálta az építkezés is. Alig 150 év telt el azóta, hogy a törökök első győzelmüket aratták Bizánc felett. II. Mehmed Konstantinápoly meghódítása után alakította Államát Birodalommá. Az egyik legsürgősebb cél a város fejlesztése volt. Az, hogy világvárost faragjanak belőle.

Az ifjú szultán megértette, hogy ehhez a vagyonát is fel kell használnia. Mehmed a Birodalom minden részén élőket arra buzdította, hogy Isztambulba jöjjenek. Adókedvezményeket adott, hogy idetelephüljenek, építsék újjá a várost, és élénkítsék fel a kereskedelmet. Ahhoz azonban, hogy a megfelelő képességű emberek érkezzenek, igazi mesterembereket hívott ide, a Birodalom más területeiről. Rendeletet adott ki, melyben az állt, hogy ezeknek a mestereknek a városba kell jönniük, és ott kell használniuk erejüket és tudásukat.

Szüksége volt a munkáskezekre, egy egész szervezetre. A város tehát új életre kelt, a keresztény lakossággal. Zsidók érkeznek Európából, hogy szabadon élhessenek és kereskedhessenek. A törökök úgy vélik, a gazdaság a kulcsa a Birodalom jólétének.

Nem olyan uralkodó volt, aki azt mondta: „Az enyém egy Iszlám Állam, amelyben nincs helye keresztényeknek.” Ehelyett így vélekedett: „Szükségünk van ezekre az emberekre. Vannak képességeik, erőforrásaik, és ezekre szükség van a városban.”

Mehmed azt akarta, hogy Konstantinápoly a civilizált világ központja legyen. Fel akarta virágoztatni, és sikerült neki. Csodálatos volt. Mehmed magát a rómaiak örökösének tartotta, és készen állt arra, hogy az Oszmán Birodalom Róma természetes utóda legyen. II.

Mehmed tulajdonképpen Augustus császár megfelelője volt. Ugyanazt a szerepet játszotta, hiszen Augustus is birodalommá faragta a Köztársaságot. Mehmed pedig Konstantinápoly meghódításával változtatta át a kis Oszmán államot birodalommá.

Az Aja Szofia jó példája annak, milyennek kell lennie egy igazi imahelynek. Keresztény Bazilikából Mecsetté formálni az épületet, nem is volt olyan nehéz. A keresztet és harangokat egyszerűen imafülkékre, pulpitusra, és imaszőnyegekre cserélték.

A keleti ortodox keresztényekre mért csapás azonban mélynek és tartósnak bizonyult. Az Aja Szofiát minden nap százak látogatják. Muszlimok, keresztények, akár ateisták. Ez az Ortodoxok Mekkája, A Keleti Ortodox Egyház legfontosabb jelképe. Vannak görögök, akik mindig sírnak, amikor az Aja Szofiáról beszélnek.

Isztambul legnevesebb építésze az eredetileg ortodox keresztény Sinam volt. Úgy tűnik, Sinam azért válhatott a Birodalom főépítészévé, mert több száz, sőt, ezer társához hasonlóan, gyerekként kiragadták egy keresztény családból, a devsirme intézményének keretében. Az, hogy a Szultán elit osztagában, a janicsároknál szolgált, az egyik legfőbb érv, amely meggyőzte a történészeket, hogy Sinam valójában kereszténynek született. Az akkori törvények alapján, a muszlim gyerekekből nem lehettek janicsárok.

A muzulmán hitre áttért Sinam, a legszebb mecsetet a leigázott Ciprusról szerzett zsákmányokból építtette. Hagyatéka megváltoztatta Isztambul, és a Birodalom más városainak képét. 135 Mecsetet, összesen több mint, 350 épületet alkotott.

Számos jelentés létezik, különböző európai királyságokból, melyekből kiderül, hogy elmentek Isztambulba, és elakadt lélegzettel tértek haza. Ezt látni kell, hogy elhiggye az ember. Teljesen lenyűgözte őket ezeknek az épületeknek a mérete, és a pompája. Ritkaság volt ez a birodalmaknál, de az a magabiztosság is, amely itt tapasztalható volt.

Hadsereg: a janicsárok

A janicsár hadtestet, amely a hódítások idején a hadsereg legerősebb és leghatékonyabb része volt, keresztény gyermekekből nevelve

állították fel. E gyermekek utánpótlását a *devsirme-rendszer* biztosította. A devsirme-rendszer bevezetése valószínűleg az 1380-as évek második felére esik, és csak betetőzte azt a folyamatot, amelynek során az oszmán-török szultánok fokozatosan rabszolga eredetű katonákkal és hivatalnokokkal töltötték fel hadseregüket és államparátusukat. Mint az abbászida kalifák óta minden muszlim uralkodó, ők is a dinasztia hűségére nevelt rabszolgákban látták azt az eszközt, amellyel hosszú távra biztosíthaták hatalmukat.

A 14. század második felében létrejött janicsárság, és az udvari szolgálatra rabszolgákat kiképző „elitiskola” utánpótlása mindeddig a hadiszerecensétől függött; nem mindig sikerült megfelelő korban lévő fogoly gyermekeket szerezni. Ezt az esetlegességet kívánták kiküszöbölni a devsirmével, vagyis a keresztény alattvaló gyermekeinek begyűjtésével és átnevelésével. A devsirme szedése szigorú szabályok szerint folyt. A kijelölt területen kihirdették, hogy a beszedőbiztosok – eleinte a kádi, majd a tartomány basája, később ezek megvesztegethetősége, illetve az előírások nem ismerete miatt valamelyik janicsárezred parancsnoka - mikor érkeznek, hol és mikor kell a 10 és 20 év közötti nőtlen fiúgyermekeknek szüleikkel és falusi előljáróikkal megjelenni. A válogatás vonatkozó szabályait *A janicsárok törvényei* igen részletesen írja le: papok és falusi előljárók gyermekeit nem szabad elvinni, ha valaki egyke, árva, testileg hibás (kancsal, nyomorék stb.), beteg (pl. ótvaros, pestises), körülmetélt (akár muszlim is lehet), azt nem lehet összeírni és elvinni. Az említettekén kívül nem volt szabad muszlimokat, grúzokat, zsidókat, magyarokat és horvátokat összegyűjteni. Az iszlamizált bosnyákok azonban kivételek voltak, muszlim voltuk ellenére is volt közöttük devsirmeszedés, forrásunk szerint saját kérésükre.

A devsirme során összegyűjtött gyermekekről részletes személyleírást készítettek, majd kétszáz fős csoportokba (szürü) osztották őket, és elindították őket Isztambul felé. Ott a személyleírást és nevet tartalmazó defter alapján leellenőrizték, körülmetélték és hitük megtagadására kényszerítették, majd képességeik szerint három csoportba osztották őket: a szépeket és formásakat a szultáni palotához, az erőseket a palotakerthez irányították. Az átlagos képességű gyermekeket Rumélia és Anatólia agája egy aranyért „eladja” a törökök-

nek, vagyis fizikai kiképzés és nyelvtanulás, tehát kulturális asszimiláció céljából hét-nyolc évre ingyen bérmunkásként közrendű törököknek adták. Az európai származásúakat – szándékosan – Anatóliába, a kis-ázsiaiakat pedig az európai részre adták el, a tengeren át való hazaszökést a kikötőkben figyelték, és az elkapottakat súlyosan büntették. A tanulóévek leteltével a törökül már jól beszélő, hitükben megerősödött fiatalokat az isztambuli és Gallipoli-beli kiképzőhelyekre vitték, ahol további fizikai kiképzésnek vetették őket alá: főként Isztambulban a közmunkákat velük végeztették el. A megfelelőnek ítélt megterhelések lejártaival hivatalosan is felvették őket a janicsárok testületébe. A „kiképzés” célja az volt, hogy hitű, gyökeretlen harcosokat neveljenek a hadsereg számára, akik csak a padisahtól függenek. Az „agymosás” azonban nem volt tökéletes. Fodor Pál rámutat, hogy a janicsárok zöme még felnőtt korában is beszélte ősei nyelvét, gyökereitől tehát nem szakadtak el végleg. Ismertek egyes – valószínűleg nem precedensértékű – esetek is: a magyar származású Pijále kapudánbasa felemelkedése után magához hozatta Isztambulba édesanyját, és ismertek szerb-horvát nyelvű, janicsároktól származó népköltészeti művek is.

A devsirne-származékok nagy része pedig igyekezett támogatni otthonmaradt rokonaikat is, egyesek megvesztegették a devsirneszedő biztosokat, hogy rokonaikat azok alkalmatlansága esetén is vegyék fel a defterbe, így akarván biztosítani karrierjüket, biztos megélhetésüket. Maguk a szülők is azt szerették volna, hogy a fiukat elvigyék. Tudva, hogy így szép karriert futhat be a török hadseregben, vagy máshol. Azok, akik elég okosak voltak, akár vezérré is válhattak. Akár a Birodalom miniszterelnökévé. A negyvenöt vezérből, mindössze három- négy volt török származású.

A keresztény fiúkat Isztambulba vitték, átnevelték őket az Iszlámra, felkészítették őket az Oszmán Állam szolgálatára. Néha maguk a szülők is azt szerették volna, hogy a fiukat elvigyék. Tudva, hogy így szép karriert futhat be a török hadseregben, vagy máshol. Azok, akik elég okosak voltak, akár vezérré is válhattak. Akár a Birodalom miniszterelnökévé. A negyvenöt vezérből, mindössze három-négy volt török származású.

Ez persze közvetlen megsértése volt a keresztény családok szent-ségének. Az ötlet, hogy a gyermekeiket muzulmán nevelésben részesítsék, mély felháborodást váltott ki.

Haditechnika – Orbán mester ágyúja¹

Brassó a Konstantinápolyba, a töröcsvári szoroson keresztül vezető karavánút mentén feküdt, a szászok itt hozták-vitték az árukat, tehát elképzelhető, hogy eljutott Orbán fülébe is, hogy ott jó fegyverkészítő műhelyek működnek, lehet, hogy kalandvágy is fűtötte, elment tehát ágyúöntőnek a keresztény Bizáncba. Meglepődhetett, mert nemhogy kereslet nem volt a tudására, hanem gyűlölték is az idegent és nem tudni miért, de fogságba vetették.

Különösképpen a török történelmi munkák mindegyike, amely Bizánc ostromát tárgyalja, említi Magyar (Macar) Orbán mester nevét. Jelentős volt a hozzájárulása. Alkalmassint nélküle is elfoglalták volna a szeldzsuk törökök Bizánc várát, de számunkra az a fontos, hogy éppen akkor és éppen ott, Orbán mester jelentőset alkotott.

Murád szultán nyolc évig ostromolta, és nem tudta bevenni. II. Mehmed fejébe vette, hogy elfoglalja a három fallal körülvett várat, amely lehetetlen vállalkozás volt a korabeli hadtudományok ismeretében. Az látszott elfogadhatónak, hogy lerombolják a falakat. Akkora ágyújuk viszont nem volt, ami ehhez kellett, és akkor lépett színre Orbán mester, akinek híre eljutott valamelyik török vezérhez.

A szultán egy „török kommandóval” megszöktette a bizánci fogságból, és elvitték Drinápolyba, illetve Demirköybe, mert ott voltak ágyúöntő műhelyek. Feladata olyan ágyúk tervezése volt, amellyel Bizánc falain réseket lehet ütni. Leírásokban szerepel, hogy maga a szultán is segédkezett, feltűrt ingujjban dolgozott a mester mellett, közeli viszonyba kerültek egymással, Mehmed „török Mátyás”-nak nevezte Orbánt. Nyolc hatalmas ágyúval lötték Bizánc falait, Orbán mester ágyúja két tonna súlyú lövedéket tudott 2,5 kilométerre kilőni, 24 óra alatt nyolcszor. Ötven napig ágyúzták Bizánc várát, amíg rést ütöttek rajta.

---

¹ Beder Tibor: <http://www.szekelyhon.ro/archivum/offline/cikk/119016/orban-mester-tulipanos-agyuja>

Jó azonban tudnunk, hogy abban a korban nem vallásháborúkról beszélünk, Bizánc ostrománál rengeteg keresztény harcolt, a török hadsereg egynegyede keresztény volt, főleg szerb keresztény. Maguknak a bizánciaknak is elégük volt a kereszténységnek abból a formájából, ismert az általános kiábrándulás, hogy szívesebben látják a török kardot, mint a pápai koronát. A törökök pedig birodalomban gondolkodtak, hódító háborúkat folytattak, nem csak a keresztények ellen harcoltak. Ebből éltek, télen pihentek, és készültek a tavaszi hadjáratra. Kirabolták a hódításra kiszemelt országokat, és így tartották fenn saját államukat.

Orbán mester nem tudhatta, hogy a törökök százötven évre elfoglalják Magyarországot. A mester az ágyúöntés feltételeként állítólag azt szabja a szultánnak, hogy nem használhatja fel a magyarok ellen. Ez a romantikus történet olvasható az egyik feljegyzésben, amely a kor szellemét idézi. A feltevés mellett szól az a tény, hogy mindig kihangsúlyozta magyarságát, a neve mellett mindig ott állt, Magyar (Macar) Orbán. Ragaszkodott identitásához, és nem akart bajt hozni Magyarországra. Három év múlva következett Nándorfehérvár ostroma, és nincs semmi leírás arra, hogy odavitték volna az ágyúkat. Ezek olyan nehezek voltak, hogy aligha lehetett országokon át vonszolni őket. Sőt, Nándorfehérvár falai hasonlóak voltak a csíkkarcfalvi erődtemplom várfalához, nem lehetett volna lehetetlen feladat a törökök számára, mégsem tudták bevenni, köszönhetően Hunyadi János kitűnő várvédő taktikájának. II. Mehmet ezt követően Ázsiába vonult, és egymillió négyzetkilométer területet hódított meg.

Törvénykezés: a Törvényhozó

A Saria ma is komoly feszültségeket okoz az államhatalmak és a vallási vezetők között, ami megosztja a muszlim világot. Ezek mind arra a problémára világítanak rá, hogy a Saria mennyire befolyásolhatja a muszlimok mindennapjait, és politikai életét. Ötszáz évvel ezelőtt Dicsőséges Szulejmán meg tudott birkózni ezzel a feladattal.

Szulejmán jogi reformjai annyira sikeresek voltak, hogy sokan ezeket tartják az ő legszebb ajándékának. Olyannyira, hogy, bár Nyugaton a "dicsőséges" jelzőt kapta, Törökországban más néven ismerik. Kanüniként, vagyis törvényhozóként.

Szulejmán dinamikusan fejlődő török állama olyan bűncselekményekkel nézett szembe, melyek a kilencszáz évvel korábban megalakított Sariában ismeretlenek voltak. Jó példa erre a pénzhamisítás. Az vajon lopás? A hagyomány szerint nem. A lopásnak különleges definíciója van az iszlám törvényekben. Azt jelenti, hogy bedugod a kezed egy elzárt területre, és elcsensz onnan valamit. A pénzhamisítás nem ilyen cselekedet. Okirat hamisítás? Ez vajon mi? Ezt sem lehet klasszikus definíciókkal meghatározni, az iszlám törvénykezésben.

A megoldás a Kanün volt, Szulejmán törvényi kódexe, amely óvatosan, de finomított a Sarián, a Szultán hatalmával, és a Birodalom érdekei szerint. Ami különösen érdekes az erő szempontjából, az a Szultán akarata, amely bizonyos esetekben a Sariával is szembe ment.

Igazából azt tette, hogy hol a Sariától, hol a kanüntől tért el, hogy ezek összességében összhangban legyenek egymással. Fontos volt ugyanis, hogy ideológiailag ne legyenek ellentmondások a vallási törvényekben.

Csakhogya Birodalom, valójában a szultáni törvénykezésen alapult. A Sariában még a gyilkosságot is el lehet intézni úgy, hogy a vétkes családja véres pénzzel, kifizeti a sértett hozzátartozóit. Szulejmán új jogrendszere viszont azt jelentette, hogy a végső döntéshozó az állam.

Általában ezt mondták a pereskedőknek: "fordulhattok a Sariához. Megoldhatjátok a kérdést, megegyezhettek egymással. Ám, miután ez megtörtént, nekünk, vagyis a társadalomnak, a Szultánnak, az államnak, jogunk van ezt felülbírálni, egy másik jogrendszer alapján". És ez legtöbbször, börtönbüntetést vont maga után.

Szulejmán biztosította, hogy a törvényei magasabb rendűek legyenek, de ezt óvatosan csinálta. Nem akarta, hogy úgy tűnjön, nyíltan támadja a Sariát, ezért precedenst teremtett, melyet az utána kö-

vetkező török uralkodók alkalmazhattak. Szulejmánnak sikerült megtalálni a civil, és a vallásos jog egyensúlyát. Szulejmán uralkodása alatt világosan elváltak a hatáskörök. Az állam ügyeit a miniszterelnök kezelte, vagyis a nagyvezér. A vallási ügyeket pedig egy új vezető, a főmufti.

Hierarchiát állítottak fel egy olyan rendszerben, amely korábban nem volt hierarchikus. Létrehozták a papság vezetőjének titulussát. Ő volt Isztambul muftija. Nevezhetjük őt, akár a város püspökének is. Egyszerűsítve ezzel az ügyintézését. Ezek a pozíciók nem léteztek az Iszlámban. Márpedig, éppen ez adta az erőt a törököknek ahhoz, hogy új struktúrárt hozzanak létre, amely centralizált volt, és a Szultántól függött. Úgymond, államosították ezzel a papságot.

Tolerancia – mértékkel

Ebben a korban megtörték a fővárosban is, a meghódított területeken is a zsidókat és a keresztényeket. Azt akarták, hogy a lakosság termeljen. Azt akarták, hogy az ő zsidóik üzleteljenek, kereskedjenek. Tolerálták őket, amíg engedelmesek, és békések voltak, elfogadták az Iszlám szabályait.

A zsidó papok nem hordhatták a hagyományos török fejedőt, a turbánt. Később igen, de csak a sárga színűt viselhették. Ha üzletet nyitottak, adót kellett fizetniük, sokkal nagyobbat, mint a muzulmánoknak. A mai elvárásokhoz képest, a törökök nem voltak toleránsak. Csakhogy az Oszmán Birodalom idején nem voltak demokratikus viszonyok, egyenlő jogok. Akkoriban senkinek nem volt. A pozitívum az volt, hogy nem volt üldöztetés.

Sőt, amikor a zsidókat elnyomó illetve üldöző Aragóniában és Kasztíliában a királyi házaspár 1492-ben úgy döntött, hogy kiűzi a zsidókat, és példájukat többen is követték Európában. Az oszmán szultánok azonban menedéket adtak nekik, sőt kifejezetten bátorították a letelepedésüket, ezért nagy számban áramlottak ide. Hiába rendezkedtek be teljesen új hazájukban, az általuk használt egyedi nyelvet, a ladínót megtartották, ami valójában némi héberrel kevert spanyol egy kis török beütéssel. És mind a mai napig azok a zsidók, akik a zsinagóga körüli gondnoki munkát végzik, ezt a különleges, oszmán korból maradt nyelvet beszélik.

Joseph Nasi a nagynénjét követve jött ide, és más vagyonos zsidókkal együtt csatlakozott új uralkodója kíséretéhez, ahol a gazdaság fellendítésén dolgozott. Joseph Nasi nemcsak egyik bizalmasa, hanem közeli barátja is volt a trónörökösnek, Szelim Sehzade-nak, akinek, miután a szultáni trónra lépett e néven már a másodikként, az egyik legfőbb tanácsadója lett, miközben hatalmas vagyonra tett szert. Joseph különféle monopóliumokat harcolt ki magának, így például a szultán kedvenc italának számító bor kereskedelmét illetően. Oly sok hatalom összpontosult a kezében, hogy az európaiak, akik a szultánt fő töröknek is nevezték, Joseph-re, mint fő zsidóra utaltak. Palotát építtetett magának kilátással a Boszporuszra, ahol mint valami király élt, miközben pártfogolta a művészeteket, és védte zsidó hitsorstársait. Szelim Josephet az Égei-tengerben fekvő sziget, Naxos hercegének is megtette, ahol ironikus módon zsidó létere keresztények felett uralkodhatott. Ez sokat elárul arról, hogy milyen rendkívüli korszaka volt ez az Ottomán Birodalom, illetve Isztambul történetének, amikor egy kiemelkedő zsidó egyéniség személyes barátja és bizalmasa lehetett az iszlám világ kalifájának, aki mellesleg a világ legnagyobb kiterjedésű muszlim államának volt a szultánja.

De nemcsak a zsidók gazdagodtak meg, jól ment a dolguk a keresztény görögöknek is, akik már az oszmán hódítást megelőzően itt éltek. A szultánok még a román Havasföld és Moldva élére is görög származású fejedelmeket neveztek ki. De az örmény keresztények is megerősödtek Isztambulban, nekik is megvolt a saját negyedük a városban, miközben a görögökhöz hasonlóan persze hűséggel tartoztak a szultánnak. Ők voltak a keresztény alattvalók. Semmiféle fenyegetést nem jelentettek a városra, a bajt inkább az oszmán szultánok körüli zavarok idézték elő.

Az oszmánok azonban nemcsak szárazföldön terjeszkedtek. Az olyan hírhedt flottaparancsnokok, mint Khayr al-Din Barbarossa, az egész mediterrán vidéket rettegésben tartották. Szulejmán idején Isztambul a fénykorát élte, miközben a világ minden tájáról áramlottak ide a különféle áruk. Fűszer és illatszer érkezett Egyiptomból, hús Anatóliából és Balkánról, vaj és só Krímből, selyem Távol-Keletről, hal a Fekete-tengertől. Isztambul békés, nyugodt helynek számított,

ahogy azt az egyik utazó megjegyezte, a rendszeres kivégzések jótékony hatásának köszönhetően. A kereskedők egy kisebbséghez tartozó csoportja különösen hálás lehetett.

Ugyanakkor a Balkánon élők többsége számra persze a török uralom nem volt elfogadható, felkeléseiket azonban leverték. A szerb keresztények ellenséges megszállóként tekintenek a törökökre, ami nyomasztó emlékeket idéz elő. Amikor a lázadó csapatok megtámadták az oszmán épületeket, a törökök kíméletlenül megtorolták ezeket. Az embereket lovakkal tépték szét. Az élet szörnyű volt. Egy európai számára megfejthetetlen ez az időszak az Oszmán Birodalomból. A törökök annyi földet ragadtak magukhoz Magyarországon, Szerbiában, és Boszniában, amennyit csak tudtak. A leigázott városokban és falvakban pedig kíméletlenül bevasalták az adókat, terjesztették a muszlim hitet, és építették a mecseteket.

Utódlás

A topkapi szerájt II. Mehmed építtette a város leigázása után. Fiatallányokat hurcoltak ide, akiknek fontos szerepük volt itt, a Birodalom szívében. A törökök, más muzulmán dinasztiák gyakorlatát vették át azzal, hogy ágyasokat alkalmaztak, akik gyerekeket szültek a szultánnak.

Az ágyasok jelenléte a muzulmán fejedelmi udvarokban régi hagyományokon alapult. Az uralkodó mindenki más fölött áll a társadalomban. Ha lenne egy felesége, akkor annak családja a legkülönbözőbb módokon tudna nyomást gyakorolni rá, és egyfajta egyenlőséget várna el. Hiszen egy házasság valójában szövetség két család között.

Szóval, ezért voltak kizárólag rabszolgái, nők, gyökerek, kötöttségek nélkül. Nők, akiknek csak egy feladatuk van: hogy gyermekeket szüljenek a szultánnak. A hárem azt is jelentette, hogy a kereszténynek született rabszolgák a szultán anyái lehettek. A leghíresebb közülük Hürrem volt, Szulejmán szultán kedvence, a XVI. században, akit a szokásoktól eltérően az uralkodó el is vett feleségül.

Amikor a szultán meghalt, harc kezdődött az uralkodásra alkalmas fiú utódok között. Nem a legidősebb fiú került a trónra. Azt akarták elérni, hogy egy erős, az irányításra képes ember legyen a

befutó, aki szó szerint kiharcolja magának a jogot. A XV. században az Oszmán Birodalom több esetben is a megszűnés szélére sodródott, a trón megszerzéséért folytatott testvérharcok miatt. Azért, hogy garantálja saját helyét a trónon, a mindössze 19 éves Mehmed (Nagy Szulejmán dédapja) azt a rendeletet hozta (Fatva, hogy a mindenkori szultán, aki hatalomra kerül, nem kerülhet veszélybe testvérei rivalizálása miatt: az új uralkodónak trónra léptekor ki kellett irtania ös??szes testvérét, azok esetleges fiaival együtt. Nem akarták a szultáni család vérét ontani, így esetükben olyan módszert kellett találniuk, amivel egy csepp vér sem tapadt a kezükhöz: egy selyemzsinórral folytatták meg őket. És végül emellett döntöttek. Az udvarban élő szolgák közül néhány süketnéma fojtotta meg őket ekképpen.

Egyik későbbi utóda, III. Murád 102 gyermeket nemzett, ami azt jelentette, hogy utód tekintetében jelentős túlkínálat keletkezett. Amikor fia, III. Mehmed végül örökébe lépett 1595-ben, a trónra kerülése utáni első napon a kegyetlen és szívszaggató testvérgyilkosságok addig sosem látott méreteket öltöttek. Az új szultán 19 fivérért gyilkoltatta meg, akik közül akadt olyan is, aki mindössze 5 éves volt. A sírjaik ma ott fekszenek apjuk mellett, a Hagia Sophia-ban. A kicsik közül az egyik csak annyit kérdezett, hogy még megeheti-e az utolsó pár sült gesztenyéjét, mielőtt a selyemzsinórral megfojtják. Még a topkapi szeráj sokat megélt udvaroncai is könnyekben törtek ki, amikor látták, miként viszik át a 19 apró kis koporsót a palotából a végső nyughelyükre, ide. A testvérgyilkosságok már túlmentek minden határon, és a köznép is rossz szemmel nézte. Így ehelyett az ezt követő szultánok fivéreiket szigorú őrizet alatt tartották a topkapi szeráj ún. kalitkájában, ahol életük hátralevő részében elszigetelten, a lehető legnagyobb kényelemben éltek. Ez sokkolónak tűnhet, de a cél az volt, hogy elkerüljék a polgárháborúkat a többiekkel, akiket különböző csoportok segíthettek volna a harcban. A trónöröklési problémák szokványosak voltak a királyi udvarokban a XV. században. Amit a törökök intézményesen vittek véghez, azt az Európaiak mérgezéssel.

A Birodalom

A XVI. század elején egyre nagyobb veszély leselkedett a Birodalomra. Ráadásul, nem a keresztény Európa, hanem a muzulmán Közel-Kelet felől. A török uralmat a szomszédos muszlim fejedelmek soha sem ismerték el. A Birodalom irányítását Mehmed unokájának, Rettenetes Szelimnek kellett átvennie. Nyolc éves uralkodása alatt megváltoztatta a történelmet, és ledöntötte a tabut, mely szerint muszlimok nem harcolnak muszlimok ellen.

I., másik nevén Rettenetes Szelim regnálása idején, 1512. és 1520. között folyamatosak voltak a háborúk. A törököknek indokot kellett találniuk arra, hogy miért harcoltak más muszlimok ellen. A fenyegetés Szelim irányába a szafalvidáktól jött, akik a mai Irán területén éltek. Az Iszlám egy másik ágát képviselték. Vagyis két feltörő hatalom csapott össze egymással.

A mai Iránban a síita Iszlám az uralkodó. A szunniták ma úgy tartják, hogy az Imámnak nincs más feladata, mint a gyülekezet számára megtartani az imát, a síiták viszont másképp gondolják: az imámokat Mohamed próféta követőinek tartják. A síiták többsége csak tizenkét Imámot ismer el, és úgy tartják, hogy a tizenkettedik Imám elrejtőzött valahová, és egy nap visszatér. Még hozzá Mahdiként, egyfajta messiásként, aki az után, hogy kataklizma éri a földet, csatlakozik Jézus Krisztushoz, és együtt hoznak igazságot és békét a világra.

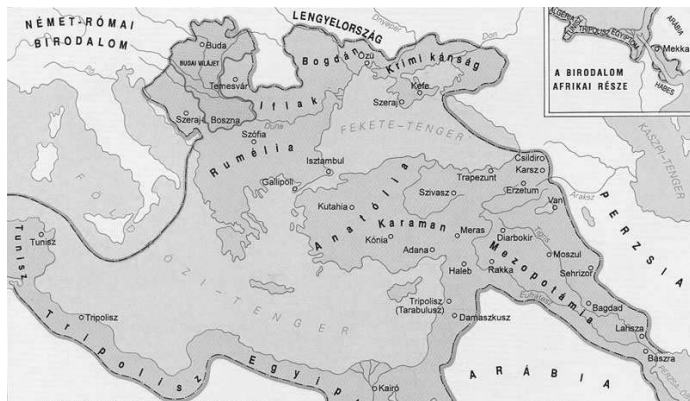
A törököket soha nem érdekelték igazán az Iszlámon belüli vallási különbségek. 1501-ben azonban a szafalvidák vezetője, a síita iszlámot tette meg államvallássá. Néhány túlbuzgó síita áttört a szomszédos Oszmán Birodalom területére, hogy ottani törzsekkel csapjon össze. A kizilbas emberek keleten éltek, közel az iráni határhoz. Sokkal közelebb érezték magukat a síita szafalvidákhöz, mint a távoli törökökhöz. Barátságatlanok voltak. Szegény parasztemberek, akik elveszítették földjeiket, úgy, hogy fellázadtak. A kizilbasok a szafalvidák támogatásával felkelést kezdeményeztek. Egyre több incidens és lázadás történt. Ezek nyugat felé terjedtek. A törökök pedig igyekeztek valamennyit csírájában elfojtani. Azok a csapatok, amelyeket a felkelések leverésére küldtek, visszavonulót kellett,

hogy fűjjanak. A felbátorodott lázadók északra, Isztambul felé vették az irányt. Aggasztóan közel jutottak a városhoz. A kizilbas támadásokat akkor sikerült visszaverni, amikor az új szultán, Rettenetes Szelim rájött, mi, illetve kik okozzák a bajt. A síita szafalvidák. Szelim tehát tudta, mi a feladata. Ők voltak azok, akik veszélyeztették a hatalmát. Az iszlám törvényekben azonban nincs utalás arra, hogy egy másik muszlim államot meg lehet támadni. A megoldás az volt, hogy eretneknek kiáltotta ki a síita szafalvidákat. Szelim döntése fordulópont volt, az iszlám történetében. Az Oszmán Birodalom szunnita identitása felerősödött. Megkezdődött a harc, az iráni síiták ellen. A sorsdöntő háborúra 1514-ben került sor, a mai török-iráni határ közelében. A törökök győztek. A sikerük után kirajzolódott a mai Iszlám világ képe. A síita-szafalvida fenyegetés csökkent, de nem szűnt meg. A síiták és a szunniták közötti ellentétet az Oszmán Birodalomban sikerült konszolidálni.

A törökök megfékeztek a szafalvida birodalmat. Nem ígázták le, de győzelmük erősítette a hitet, hogy a Muzulmán világ vezetőinek tekinthetik magukat. A szafalvida fenyegetés hatására hozták létre a törökök, a mindenható muszlim törvénykezést. Ez egy olyan komoly jelentőségű lépés volt, mint Konstantinápoly bevétele, aminek utóhatása a mai napig érezhető. A törökök szomszédja dél-keleten, a kétszáz éves Mameluk Birodalom volt, a mai Szíria és Egyiptom területén. Fővárosa Kairó volt. Onnan irányították a muzulmán szent helyeket, Mekkát és Medinát. A mamelukok ezt, amolyan státuszszimbólumként kezelték. Úgy vélték, a muszlim uralkodók közötti felsőbbrendűségüket jelezte. Csakhogy már vagy kétszáz éve egy helyben toporogtak, az erejük pedig kezdett csökkenni.

Ahogy annak idején a Bizánciak, a meggyengült mamelukok is elég sebezhetőek voltak egy támadáshoz. Egyetlen dolog védhette meg őket: a törökök szunnita muszlim testvérei voltak. Már a testvérháborúk is azt jelezték ugyanakkor, hogy a törökök számára a vallási tényezők alárendeltek voltak a Birodalmi érdekeknek. Szelim tanácsadói azt az ürügyet hozták elő, hogy a mamelukok és szafalvidák között szövetség kötött, vagyis a mamelukok is eretnek. 1516-ban aztán a török hadsereg bevonult Szíriába.

A török-mameluk háború egy kicsit a kultúrák csatája is volt. A mamelukoknál annak volt leginkább becsülete, aki jól forgatta a kardot, és jó lovas volt. A törökök viszont inkább puskákkal, és újfajta lőfegyverekkel voltak felszerelve, amit a lovas katonák elutasítottak, mert azok szerintük koszosak, és hangosak. A törökök így messziről meglátták a mamelukokat, majd puskáikkal lelőtték őket.

1517-ben török csapatok sorakoztak fel Kairó mellett. Egy mindezt eldöntő csatában a törökök irányítás alá vonták a mamelukokat, akiknek a birodalma Afrikáig és az Arab térségig nyúlt. Ráadásul a győzelemmel, a muzulmán világ legfontosabb városaihoz is hozzáfértek. Két év leforgása alatt a birodalom hatalmassá növekedett: a török szultán uralma alá tartozott az egész Közel-Kelet: a mai Irak, Irán, Szíria, Libanon, Palesztína, az Arab-félsziget, Mekka és Egyiptom is. A török szultánok immár hatalmas muszlim népesség felett uralkodtak, és felborult az egyensúly az államon belül, amelynek lakossága, addig döntően keresztény volt. Olyan változás volt ez, amely meghatározó volt a birodalom jövőjét tekintve. A hódításaik következtében, a muzulmán vallás elsődlegessé vált az egész birodalomban.

*Forrás: Európa oszmán uralkodói
(a BBC filmje; Digi-TV) Összeállította: Tarjányi Béla*

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Új megmentő

Énekek az Úr szolgájáról I. rész.

A.) Alap gondolat

Isten szolgája (héb. Ebed Jahve): Az Ószövetségben maga a kifejezés valójában bármelyik igazhitű izraelitára vonatkozhatott, mégis vagy alázatból alkalmazták saját magukra, vagy olyan megtisztelő elnevezésként éltek vele, amelyet Isten adott választottainak, pl. Ábrahámnak (Ter 26,24), Jákobnak (32,10), Mózesnek (Kiv 14,31; Szám 11,11), Józsuénak (Bír 2,8), Dávidnak (29-szer, pl. 2 Sám 7,5; 1Kir 11,32), Salamonnak (1,29; 3,6), Zerubbábelnek (Ag 2,23), sőt egy-egy esetben olyan nem Izrael fiai közül való személynek is mint Círusz (Iz 43,10), Nebukadnezár (Jer 25,9). Deuteroizajásnál az egész nép Isten szolgája (Iz 41,8–9; 42,19; 44,1; 45,4), ugyanígy Jeremiásnál (Jer 30,10) is. Az igazi Isten szolgája mégis egy névtelen. Jelen szövegünkben Deuteroizajás prófétai leírása egyetlenegy ószövetségi Isten szolgája alakjára sem illik rá maradéktalanul. Az Újszövetség szerint Jézus személyében érkezett el az, aki megtestésítette az Isten szolgáját, maga Jézus is azonosította magát vele. Jézus is, az apostolok is úgy értelmezték a messiási küldetést, ahogy Deuteroizajás a Szolga alakjában előre megrajzolta. Jézusban megtalálni Isten szolgájának minden vonását: a földön úgy járja végig az életet, mint a névtelen szolga, messiási küldetése a nyilvánosság előtt soká-

ig rejtve maradt. – Szenvedésének, megaláztatásának és megdicsőülésének kettőssége követőinek, az Egyháznak és az Egyház tagjainak életén is végigvonul (vö. Fil 2,5–11; 1Pét 2,21–25).

B.) Szentírási szöveg:

ELSŐ ÉNEK AZ ÚR SZOLGÁJÁRÓL: *Iz 42,1-9*

1 Íme, az én szolgám, akit támogatok,
választottam, akiben kedvemet találok.

Ráadtam lelkemet,
igazságot visz majd a nemzeteknek.

2 Nem kiált, nem emeli fel hangját,
és nem hallatja az utcán.

3 A megroppant nádszálat nem töri össze,
és a kialvó mécsbelet nem oltja el;
hűségesen visz igazságot.

4 Nem alszik ki, és nem roppan össze,
míg igazságot nem tesz a földön;
és tanítására várnak a szigetek.

5 Ezt mondja az Isten, az Úr,
aki az eget teremtette és kifeszítette,
aki megszilárdította a földet, és ami belőle sarjad;
aki lehetetet ad a rajta levő népnek,
és lelket a rajta járóknak:

6 »Én, az Úr, hívtalak meg téged igazságban,
és fogom a kezedet;
megőrizlek, és a nép szövetségévé teszlek,
a nemzetek világosságává,

7 hogy megnyisd a vakok szemét,
kihozod a börtönből a foglyokat,
a fogházból a sötétségben ülőket.

8 Én vagyok az Úr, ez az én nevem;

és dicsőségemet nem adom másnak,
sem dicséretemet a bálványoknak.
9 A régebbi dolgok, íme, elérkeztek;
most újakat hirdetek:
mielőtt kisarjadjának, tudatom veletek.«

C.) Bevezetés

1.) Bevezető információk a szöveghez

Mint az előzőkben láttuk, Deuteroizajás központi témája az új kivonulás. A fogságból való visszatérést a szerző úgy írja le, mint 2. kivonulást. Ennek az új kivonulásnak – mint annak idején az egyiptomi fogságból való szabadulásnak Mózes – központi alakja a Szolga, az Úr szolgája (héb. Ebed Jahve). A Deuteroizajás néven ismert próféta különféle prófétai jövendöléseket fűz össze meglehetősen lazán, s ezek közé illeszti a jól elkülöníthető Isten szolgájáról szóló négy éneket (42,1–9; 49,1–6; 50,4–9; 52,13–53,12). Az Úr szolgája Istentől kapott küldetést teljesít, és küldetése nemcsak Izraelhez szól, hanem a pogányokhoz is: hozza a Törvényt, amelyet Izraelnek meg kell tartania és térít a pogányok között, aztán „sokak” helyett szenved, így részt vesz Isten üdvözítő művének megvalósításában, közösséget vállal és együtt érez a néppel, és magára vállalja azt a küldetést, amelyet Izraelnek kellene a népek között betöltenie.

A fogságból való visszatérésben, amelyet a szerző úgy ír le, mint 2. kivonulást, valamint a Szolgáról szóló ének némelyik részében az üdvösség gondolata különösen előtérbe kerül. Az üdvösségnek, amely Jeruzsálemhez kapcsolódik, a maradék a várományosa. Az utolsó fejezetekben az üdvösség el nem érkezése a bűnök következménye. A bűnöktől csak a liturgia megújulása és a törvény hűséges megtartása révén, a Templomhoz való szoros kapcsolódás jegyében remélhető szabadulás.

Ami új az új kivonulásban, az nyomatékosan kézzelfogható az Úr Szolgájának alakjában: mint Jahve meghatalmazottja és megbízottja az erőszakról való lemondásban és a szenvedés elfogadásában a vi-

lágváltoztató kiengesztelődés erejének jele lesz. Ő az új kivonulás új Mózes. A négy énekben, amelyek egyszer talán egy egységet képeztek a hagyományban, nyomon követhetjük az Úr Szolgájának útját és sorsát, amelyben valószínűleg a fogságbeli próféta saját sorsa is tükröződik, de egyben tömöríti a Szenvedő Szolga teológiaiilag idealizált alakját. A Szolga alakjában egyedülálló teológiai fejlődés figyelhető meg: 49,1-7: a Szolga, akinek szenvednie kellett és megaláztatásban volt része, újból küldetését kap; 50,4-9: a szenvedésből fegyelmet tanul és megerősödik; 52,13-53,12: még a pogányok is ámulva szemlélik a Szolga szenvedését és elutasítását; 42,1-7: a Szolga másként teljesíti küldetését a pogányokhoz, mint a pogány Círus; a Szolga küldetése szülőföldjén folytatódik tanítványai körében. Az énekek egyedi értelmezése szerint a Szolga végtelen szentségével felülmúl minden kiemelkedő múltbeli izraelitát, így téved, aki a Szenvedő Szolga teológiaiilag idealizált szenvedő alakjába egyszerű történeti azonosítást hajszol. Némelyek szerint ugyanis az 1. 2. és 4. énekben az Isten Szolgájának alakja a múlthoz tartozik. De nincs egyetlen olyan történeti személyiség sem, aki mindazoknak a föltételeknek maradéktalanul meg tudott volna felelni, amelyeket az Isten Szolgája alakjával szemben az énekek támasztanak. Ezen túlmenően: az Isten Szolgája sokkal inkább ígéretet testesít meg a jövőre nézve. Ő köti meg újra Izraellel a szövetséget, elviszi a pogányoknak Isten világosságát, és mert magára vállalja és vezeklésül „sokakért” elviseli a szenvedést, végül megdicsőíti a mindenség Ura. – Összefoglalóan tehát elmondható: a dávidi királyság vonásai és a prófétai vonások összefonódnak egy eszményi alakban. Ez a Szolga alakjával kapcsolatos bizonytalanság és azonosíthatatlanság világossá teszik, hogy az Úr Szolgájának története nem egy egyszeri, múltbeli történet, hanem folytatódik, hogy új alakokban nyerjen meghívást. Így tudjuk a fogságban és az újkori idők holokausztjában megalázott Izrael népét, mint az Úr Szolgáját megérteni. Így tudják a keresztyének Deuteroizajás Úr Szolgája alakjában a Názáreti Jézust felfedezni.

Ha az Úr Szolgája alakjában a fogságbeli próféta saját alakja tükröződik, akkor csak az első éneket származtathatjuk tőle. A negyediknek valamelyik tanítványától kell származnia, aki a próféta si-

kertelenségének és halálának teológiai okát keresi. A többit beillesztették az első és a negyedik ének közé.

2.) A Szolga kihirdetése: Első ének

Az Úr Szolgája – az új kivonulás Isten eszköze

Isten Szolgájának lenni egy sajátos magatartást jelent, aki Jahve megbízottja, és akinek feladata Jahve ügyének képviselője. A bibliai hagyományban ez a Szolga Mózes (lásd MTörv 34,5 és sok más hely). De Dávid is Isten Szolgája: „Szolgámnak, Dávidnak a keze által mentem meg népemet, Izraelt, a filiszteusok és minden ellensége kezéből.” (2 Sám 3,18; 7,5.8.19; 1 Kir 11,13.32.34; 2 Kir 19,34; Jer 33,21k.26) és úgy tűnik erre az Isten Szolgájára céloz a mi mostani szövegünk is. Ahogy Dávid, mint Isten választottja lett Isten Szolgája (1 Kir 11,37; Zsolt 78,70; 89,4), úgy lett itt is a választott Isten Szolgája. Ahogy Dávidot (1 Sám 16,13k; 2 Sám 23,1k), úgy itt is Isten Lelke formálja Isten Szolgáját a feladatra. Isten Lelkét már a bírák is megkapták ajándékkul a bírák korában (lásd Gedeon Bír 6,34), és megkapta Saul is.

De az új Isten Szolgája természetesen nem egy új Gedeon vagy egy új Dávid. Miközben Izrael új pásztora Jahve életrendjét állítja vissza Izraelben, legalább is annak kellene megtörténnie, (lásd 72. Zsoltár), minden nép számára elhozza az igazságot. Ebből a szempontból ellentépe Gedeonnak és Dávidnak. Abban is ellentéte a korábbi megmentőknek, hogy „nem kiált”. Mit jelent ez? Kiáltani annyit jelent, mint a szent háborút meghirdetni: „Megfújta a harsonákat és összeverte a korszokat... és kiáltották: »Kardra az Úrért és Gedeonért«” (Bír 7,19k). Kiáltva szólított fel Gedeon a szent háborúra (lásd Bír 6,34k; 7,23k; vö. Bír 4,10.13; 12,2). Maga Jahve, aki ebben az összefüggésben a kiáltó: „Az Úr, mint a hős, kivonul, mint harcos, felszítja indulatát, felrivall és csatakiáltást hallat” (Iz 42,13). De ez az új Isten Szolgája nem hallat csatakiáltást. Nem hív szent háborúba, hanem a szent béke utópiáját hirdeti meg. Az erőszakmentesség útján hoz igazságot a népeknek. Az első kivonulást, mint szent háborút ábrázolja, amelynek során az erős egyiptomiak kialudtak, mint a mécses bele (Iz 43,17). De Isten Szolgája nem oltja ki a pislákoló mécsbelet, és nem töri össze a megroppant nádszálat sem. Az

Úr Szolgája itt egy új reprezentánsa Isten megmentő művének, az új kivonulás célja az egész világra kiterjedő béke. Azt is kifejti mit jelent az, hogy „igazságot visz majd a nemzeteknek”: Az igazság, amit ez a Szolga hoz a népeknek, az új kivonulás folyamatában valósul meg, egy új világrendben, ami újjá változtatja a régit, és amire egy következő vers, az Iz 42,9 utal, hogy nem fog többé ember uralkodni az emberen, hanem kinyilvánul az Úr dicsősége, és uralma megvalósul az egész világon.

Az első énekekben egy új királyi alak trónra kerülését jelentik be, akit Isten mutat be. Hatalma isteni kiválasztottságán alapszik. Az Ószövetségben a király Isten választotta, leszáll rá Isten Lelke, ő a megtestesítője az Istennel kötött szövetséghez való hűségnek. A választott nép felé Istent, Isten felé a választott népet képviseli, hasonlóan a prófétákhoz. Sokan az Úr Szolgájáról szóló első éneket egy konkrét történelmi személyiségre, egy valódi királyra, Círusra vonatkoztatják. Bár az Úr Szolgája egyes vonásokban megfeleltethető Círus alakjának, de egészében mégsem azonosítható vele minden vonatkozásban. Az Úr Szolgája, akárcsak Círus, Isten eszköze az új exodusban, az új kivonulásban, de Círus egy földi uralkodó, aki az evilági hatalom erőszakos eszközeivel valósítja meg uralmát, akiről a 41. fejezetben így beszél a próféta: „Ki támasztotta kelet felől azt, akinek léptét győzelem kíséri? Kiszolgáltatja színe előtt a nemzeteket, és királyokat vet alá neki; mint a por, olyanná teszi őket kardja, mint elfűjt pelyva, olyanná az íja. Üldözi őket, zavartalanul halad előre” (Iz 41,2-3a), míg az Úr Szolgája „nem kiált, nem emeli fel hangját, és nem hallatja az utcán. A megroppant nádszálat nem töri össze, és a kialvó mécsbelet nem oltja el” (Iz 42,2-3). Isten uralma, Isten királysága nem hasonlít a földi királyságokhoz, ahogy Jézus mondja Pilátusnak adott válaszában „az én országom nem ebből a világból való” (Jn 18,36).

Az Első ének öt részre tagolható:

1. vers: A Szolga bemutatása („az én választottam”), az egész világra kiterjedő megbízása („igazságot visz majd a nemzeteknek”), és különleges felruházása erre a megbízásra („ráadtam lelkemet”);

2. és 3ab. vers: Annak a leírása, ahogy a Szolga ezt a megbízatást teljesíti („nem kiált, nem emeli fel hangját”).

3c. és 4. vers: A megbízatás sikeres kivitelezésének biztosítéka a Szolga („hűségesen visz igazságot. Nem alszik ki, és nem roppan össze, míg igazságot nem tesz a földön”).

Az 1-4 részben kétszer is visszatér az „igazságot visz”. Az egész Első ének vezérmotívumának tekinthető az „igaz”-ság (újra meg újra, négyszer szerepel). Mit jelent ez? Az 1-4 versek középpontját képezi a kijelentés, hogy a Szolga igazságot visz a nemzeteknek. Ez a kijelentés fordulópontot jelent a szövegben. A folytatásban kifejti, hogy a Szolga hogyan visz igazságot. Az igazságvívés módjával ez a Szolga az eddigi szolgák ellenképévé válik.

5-7 Küldő beszéd: maga a teremtő Isten beszél Szolgájához és küldi őt, hogy teljesítse küldetését: Ő lesz az Izraellel kötött szövetség beteljesítője és ezáltal a népek, vagyis minden nemzet világossága: „Akkor kinyilvánul az Úr dicsősége, és látni fogja minden ember egyaránt” (Iz 40,5).

8-9 Befejező szavak: Itt még egyszer elhangzik Isten önkinyilatkoztatása: „Én vagyok az Úr, ez az én nevem; és dicsőséget nem adom másnak, sem dicséretemet a bálványoknak”. Majd újra a próféta szólal meg és meghirdeti, hogy az új kivonulásban elkezdődik egy új világ megvalósulása.

Az 5-9 szakaszban a teremtő Isten világossága Szolgája által felragyog a nemzeteknek (teremtés kezdete: sötét káoszból fény és megszületik a világ – új exodus, mint új teremtés fényt hoz a vakság sötétségében sínylődőknek, új dolgok fognak belőle sarjadni)

Tehát foglaljuk össze a próféta újszerű mondanivalóját: Az előző foglalkozáson megmutatkozott, hogy az első kivonulással szemben, a második exodusban Isten nem harcos, hanem vigasztaló és teremtő Istennek mutatkozik, most pedig az Úr Szolgája, aki Jahve meghatalmazottja és megbízottja, az erőszakról való lemondásban és a szenvedés elfogadásában a világváltoztató kiengesztelődés erejének a jele lesz.

3.) Kiben valósul meg maradéktalanul a prófécia Isten Szolgájának alakja, a világ világossága? Az evangéliumok, de különösen János evangéliuma szerint Jézus azonosította magát a Szolgával. János hangsúlyozza, hogy Jézus az, aki a világ világossága (Jn 9,5; 8,12; 12,46). Rajta keresztül valami kinyilatkozik Isten lényegéből, aki Szt. János szavai szerint maga a világosság (1 Jn 1,5). Ezért kezdve az első napon a fizikai világosság teremtésétől (vö. Jn 1,4) egészen a mi szívünk megvilágításáig Krisztus fényével, minden világosság tőle ered. (2 Kor 4,6).

4.) Karácsonyi játék

Lk 2,8: „Azon a vidéken pásztorok tanyáztak,
és őrizték nyájukat az éjszakában”

1. A csoport elhelyezkedik a sötét terem egyik sarkában, pokrócra ülve, kisszékre vagy állva (kényelmetlen helyzetben). Behuny szemmel próbálja átélni a vezető szavait:

– Sötét van: félek a sötétben, mindenféle veszedelem leselkedik rám.

– Szegény vagyok: sohasem ehetek eleget, fázom, nincs semmim, a puszta földön kell aludnom, nem véd ház, nincs puha fekhelyem.

– A munkának soha nincs vége, olyan fáradt vagyok, sohasem alhatok eleget.

– Az őseim is így éltek, nincs semmim, csak a remény.

2. Ének: Ó jöjj, ó jöjj, Üdvözítő!

3. Lk 2,4-7: „Fölment tehát József is Galileából, Názáret városából Júdeába, Dávid városába, amelyet Betlehemnek hívtak, mert Dávid házából és nemzetségéből való volt, hogy összeírják Máriával, eljegyzett feleségével, aki áldott állapotban volt. Amikor ott voltak, eljött az ideje, hogy szüljön, és megszülte elsőszülött fiát. Pólyába takarta és jászolba fektette, mert nem kaptak helyet a szálláson.”

A vezető a sötétben (elemlámpával) elhelyezi a terem másik végében a szalmát, rá a pólyába csavart babát, ezekkel a szavakkal:

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16).

4. „Kelj föl, tündökölj,
mert eljött világosságod,
és az Úr dicsősége fölragyogott fölötted!
mert íme, sötétség borítja a földet,
és homály a népeket,
de fölötted fölragyog az Úr,
és dicsősége megjelenik fölötted” (Iz 60,1-2).

A vezető elhelyezi a kis Jézus fölött a csillagot.

5. „A nép, amely sötétségben jár,
nagy világosságot lát;
akik a halál országának árnyékában laknak,
azokra világosság ragyog” (Iz 9,1).

A vezető meggyújt egy nagy gyertyát, és a jászol elé helyezi ezekkel a szavakkal :

„Én vagyok a világ világossága” (Jn 8,12).

6. „Vessző kél majd Jessze törzsökéből,
és hajtás sarjad gyökereiből,
rajta nyugszik az Úr lelke:
a bölcsesség és az értelem lelke,
a tanács és az erősség lelke,
a tudásnak és az Úr félelmének lelke” (Iz 11,1-2).
„Örvendjen a pusztá és a kiaszott vidék,
ujjongjon a sivatag és viruljon, mint a liliom!
virulva viruljon és ujjongjon, ujjongva vigadjon” (Iz 35,1-2a).

A vezető odahelyezi a virágot a jászolhoz.

Ének: Mostan kinyílt egy szép rózsavirág,

Akit régen várt az egész világ,
Betlehembe kibimbózott zöld ág,

II: Király mennyből, méltóság. :II

(Magyar Népzene Tára, Jeles napok, 387.o.)

7. *Triangulum vagy csengőszó és világosság gyullad:*

Lk 2,10-12: „Egyszer csak ott termett mellettük az Úr angyala, és az Úr fényessége körülragyogta őket. Nagy félelem vett erőt rajtuk. Az angyal ezt mondta nekik: „Ne féljete! Íme, nagy örömet hirdetek nektek, melyben része lesz az egész népnek. Ma született nektek az Üdvözítő, az Úr Krisztus, Dávid városában. Ez lesz a jel számotokra: Találni fogtok egy kisdedet pólýába takarva, és jászolba fektetve.”

Ének: *Dicsőség, dicsőség a magasságban Istennek!*

8. *Újra sötétség, csak a jászolnál ég a nagy gyertya. A pásztorok elindulnak a jászolhoz.*

9. *Érkezés.*

Ének: Istengyermek, kit irgalmad közénk lehozott

Egyenként meggyújtják a mécsesüket a nagy gyertyáról, és körberakják. Miközben gyújtják, kérhetnek valamit a kis Jézustól.

Ének: Jubilate Deo, omnis terra (taizei ének).

Tempo giusto $\text{♩} = 84$

Mos-tan ki - nyilt egy szép ró - zsa - vi - rág,
a - mit ré - gēn várt az e - gész vi - lág.
Bēt - le - hēm - be ki - bim - bó - zott zöld ág,
ki - rály mennyből mél - tó - ság.

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: A fényem, Jézus, te vagy	Ének kottából	Énekelj az Úrnak 470. o. 5 perc
2. Találkozás a szöveggel Első lépésben a résztvevők élményszerűen találkoznak a szentírási szöveggel, hagyják, hogy hasson rájuk: a.) A résztvevők együtt hangosan felolvassák a szöveget. b.) Ezt követően az óravezető versről versre újra felolvassa a szöveget, olyan hosszú szüneteket tartva a versek között, hogy a résztvevők az egyes szavakat vagy félmondatokat, amelyek számukra fontosak, hangosan elismételhessék (természetesen, ha többeknek fontos ugyanaz a szó, akkor többször is elhangozhat). c.) Egy-két perces csend után megosztják egymással, hogy mi indította meg őket a szentírási részletből.	Csoportos munka az óravezető irányításával	Szentírási szöveg 30 perc
3. Az óravezető átfogó bevezetése az Úr Szolgájáról szóló énekekhez (lásd Alapgonddal, Bevezetés 1.)	Az óravezető előadása	Jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
4. A Szolga kihirdetése: Első ének Szövegmunka a.) A résztvevők egyénileg feldolgozzák a szöveget a következő kérdések alapján: – Miben állt a Szolga megbízatása? – Mi képesítette őt a megbízatás teljesítésére? – Ő hogyan kivitelezte megbízatását? – Milyen ismétlések fordulnak elő a szövegben és mi a jelentőségük a szöveg szerkezetével kapcsolatban? – Mivel állítható párhuzamba az új kivonulás?	Egyéni majd csoportos munka az óravezető irányításával	Szentírási szöveg, tábla, kréta jegyzetfüzet, ceruza 45 perc

Feladat

Módszer

*Eszközök,
időtartam*

b.)Az óravezető irányításával összegzik az egyéni munka eredményét, majd az óravezető kiegészíti és összefoglalja (lásd Bevezetés 2. 3.)

5.) Karácsonyi játék (lásd Bevezetés 4.)

30 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a kilencvenkettedik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2015. december 8. Szeretettel:

*Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjánai Béla szakmai vezető*

ESTI HÍRADÓ

az Európai Kalifátusból, a kereszténység utáni első század idején

Tegnap felrobbantottuk a kölni dómot. A jövő héten megkezdik az Eiffel-torony bontását. Állítólag taizéi szerzetesek bujkálnak a megmaradt román templomokban. Aki észleli őket, jelentse az Irányító Sátornál.

Nürnbergben végéhez közeledik az európai miniszterelnökök pere. A vádlottak lefejezése nyilvános lesz, a részvétel ingyenes. Kívánunk minden igazhívőnek kellemes szórakozást!

Lipcseben a holdtöltei táborúzhöz kottákat gyűjtenek. Bach és Mozart előnyben! A torinói volt Fiat gyár hozzáfogott a lópatkók és a kardok sorozatgyártásához. Aki a termékekből nagy tételben rendel, az ajándékba kap egy láda damaszkuszi pengét.

Magyarországon lázadás tört ki, amikor kitudódott, hogy a kocsmákban tilos a borfogyasztás. Azon is zúgolódnak, hogy az illegális disznótorok fogásait be kell szolgáltatni a kutyamenhelyekre. Megtorlásul egyelőre megelégszünk a polgármesterek karóba húzásával.

Kérünk nagyteljesítményű munkagépeket a római katakombák földdel való betömésére. Ezentúl az autópályákat homokkal borítjuk, hogy az állami tevék könnyebben ügethessenek. Az elkobzott nemzeti zászlók központi égetése a londoni Wembley Stadionban kezdődik, közvetlenül a Beatles lemezek látványos bezúzása után. Aki egy régi versre rátalál és azt példásan beszolgáltatja, az cserébe kap egy díszpéldányt az „Ali baba és a negyven rabló” című kötelező olvasmányból.

Pillanatnyilag tanácstalanok vagyunk a pálos partizánok ügyében. Állandóan átvágják a Czestochowa köré telepített drótakadályokat. Kiadtuk az elfogató parancsot a Fekete Madonnára, de a lakosság azt állítja, hogy mennybe ment. Barcelonában a Gaudí-féle székesegyház romjain árverést hirdetünk. Megvételre ajánljuk egy megmaradt Picasso képbe csomagolt katalán ereklyét. A kikiáltási ára húsz birkabőr.

Az utazási irodák még néhány helyet fenntartanak az Európai Unióból menekülők számára. Ígéretük szerint a kérelmezőket biztonságos mongol sivatagba szállítják. Akinek még van építő javaslata a Kalifátus boldog jövőjéhez, az hívja fel a 00/666-os telefonszámot. Jutalmául övé a pápa piros cipője. Leszedtük a lábáról, mielőtt a Tiberisbe lőttük. Mára ennyi elég. Pihenjenek jól, álmodjanak szépeket ezeregy éjszakán keresztül!

II. Esti ima

a kontinens utolsó keresztényeinek egyikétől

Jézus átszúrt oldalából vér és víz folyt ki, a szemtanú így látta. Amit most látunk, az más. Ez a világ bombáktól, mérgektől, pénzek-től átszúrt oldala. Vérzik a világ. Mint a kiomló víz és vér, ömlik az ember. Menekülnek, de hová? Kihez? Elérhetik a Kánaánt, ha hamis vágyaktól fertőzöttek?

A világért életét adó rám kérdez: Hol van Ábel, a testvéred? Nem válaszolhatom, hogy két nap óta fázik a gyűjtőponton, a sárban és a pszikában. Uram, én nem menekülhetek el. Valakinek maradnia kell. Hadd legyenek mentésükre a tíz igazak egyike! Uram, add, hogy lobbanjon még mécssem lángja! Hadd adhassam át tüzedet az utánam jövőknek, aztán majd gondoldj rám, ha a Te országod eljön!

Az Oszmán Birodalom kegyetlenkedései – A birodalom a 17. század eleji hanyatlása azon a ponton következett be, amikor az uralkodócsalád jelentős részét kiirtották. Ha egy szultán meghalt, a legidősebb fia követte őt a trónon. Előtte az oszmán öröklést a 15. században a II. Mehmed által elfogadott „testvérgyilkosság törvénye” szabályozta: a figyelemreméltó jogszabály nemcsak megengedte, hanem kötelezte azt a családtagot, akinek sikerült megragadnia az uralmat és elfoglalni a trónt az öreg szultán halála után, hogy meggyilkolja az összes fiútestvérét (beleértve a nagybácsikat és unokatestvéreket is) annak érdekében, hogy csökkentse egy esetleges lázadás vagy polgárháború kockázatát. Habár a törvényt nem mindig alkalmazták, 150 év alatt az uralkodóház legalább 80 tagjának halálát eredményezte. Ezen áldozatok közül 19 fő III.

Mehmed szultán testvérei közül került ki, néhányan még csak cse-csemők voltak, legtöbbjükét egy selyem-zsebkendővel fojtották meg fivérük 1595-ös trónralépése után.

A hiányosságok és kegyetlenkedések ellenére a törvény általában biztosította a szultán nyugalmát a trónon. A 16. századra azonban megváltozott a politika természete. 1600 körül a szultáni család generációit, s nem kívánt testvéreit tartották fogva az isztambuli Topkapi palotában addig, amíg néhány évtizeddel később szükség nem lett rájuk. A szultáni foglyok ágyasokkal vigasztalódhattak szigorúan korlátozott üdüléseik során. Ez a tény jól demonstrálja a birodalom későbbi történetének visszasságait, hiszen nem ezek cellák voltak a legalkalmasabbak arra, hogy a világ valaha volt egyik legnagyobb államát igazgató vezetőit kitermeljék.

Sok éven át a Topkapi saját maga fizetett néma vallomásaival az oszmán kíméletlenségért. Ahhoz, hogy a palotába léphessen, a látogatónak át kellett haladnia a birodalmi kapun, amelynek mindkét oldalát a közelmúltban kivégzett bűnözők fejei díszítették. A következő terem a törvényszéké, amelynek központjában az ún. példakövek álltak: ezek tulajdonképpen márvány kivégzőeszköz-kellékek voltak, itt került sor az előkelőségek lefejezésére, ha valamilyen módon megsértették a szultánt. A tömeges kivégzésekre emlékeztetőül a központi kapunál további figyelmeztető jeleket helyeztek fel: például levágott orrokat, füleket és nyelveket

A halálbüntetés annyira gyakori volt az Oszmán Birodalomban, hogy volt egy kút, amely kifejezetten arra szolgált, hogy a hóhér és segéde munkájuk végeztével kezet moshassanak benne, időnként pedig a szultáni család vagy a magasabb rangú tisztviselők rituális fulladásának helyszínéül szolgált. „Ez a kút volt a szultánok alattvalói feletti korlátlan uralmának legfélelmetesebb szimbóluma, a gyűlölet és a félelem legjobb kifejezőeszköze” – mondta Barnette Miller történész. Ezt az eszközt különösen gyakran használták I. Szelim (1512-1520) rövid, mindössze nyolc éves uralma alatt, amely során a szultán hét nagyvezírt és nem kevesebb mint 30 ezer alattvalót gyilkoltatott le.

http://mult-kor.hu/20120328_az_oszman_birodalom_verengzesei

KÖNYVISMERTETÉS

Martos Levente Balázs, *Márk evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 6), Szent István Társulat, Budapest 2014.

A Szent István Társulat könyvkiadó még az 1990-as évek elején tervbe vette, hogy olyan újszövetségi kommentársorozatot jelentet meg, amely egyszerre tudományos megalapozású és közérthető. Nem részletkérdések beható tárgyalása volt a cél, hanem a szentírástudomány újabb meglátásainak és eredményeinek rövid, lényegre törő ismertetése. Mivel az igehirdetésben és a hitoktatásban különös hangsúly esik az evangéliumokra, ezért mindenekelőtt ezek kommentálására törekedtek. A terv három evangéliumra vonatkozólag hamarosan meg is valósult: János evangéliumához Gál Ferenc, Máté evangéliumához Jakubinyi György, Lukács evangéliumához pedig a jelen sorok írója készített kommentárt. Márk evangéliumának kommentálása viszont egyelőre váratott magára. Ez persze nem annyit jelent, hogy Márk irata teljesen figyelmen kívül maradt volna a hazai könyvkiadásban, hiszen egyes részeit Tarjányi Béla professzor úr igen részletesen és mélyrehatóan elemezte, s emellett Joachim Gnilka német exegéta szaktudományos kommentárjának magyar fordítása is megjelent (Agapé, 2000). A hiány kizárólag a fentebb említett „egyszerű típusú” kommentárra értendő, amelynek elkészítését a magyar biblikusok újabb nemzedékéhez tartozó Martos Levente Balázs vállalta magára. Személye nem ismeretlen a teológia és a bibliatudomány iránt érdeklődők előtt. Ugyanis ő fordította magyarra XVI. Benedek pápa Názáreti Jézusról írt könyvének második és harmadik kötetét. Emellett egy igen értékes tudományos művet is megjelentetett (*Misztikus malom. Zsoltáridézetek a páli levelekben*, L'Harmattan, 2012). Ferenc pápa az elmúlt évben a Pápai Biblikus Bizottság tagjává nevezte ki.

Maga a kommentár rövid bevezetéssel kezdődik, amelyben Martos Levente Balázs a Márk evangéliummal kapcsolatos fontosabb tudományos kérdésekről ír: szerző; az evangélium mint műfaj; a művet megelőző, illetve az abban feldolgozott hagyományok; az irat keletkezésének történeti háttere; Márk mint teológus és elbeszélő; az evangélium irodalmi jellemzői. Az ismertetés során nagy hangsúlyt

kap az a tény, hogy a négy evangélium közül Márké a legősibb, sőt ezt a művet Máté és Lukács forrásként használta fel. Külön figyelem irányul az evangéliumra mint irodalmi műfajra, amelynek lényegét Martos Levente Balázs igen találóan ragadja meg: „Az evangélium történeti műfaj, amelynek a történeti tényeken túlmutató teológiai mondandója van. Bár leginkább egy életrajzra hasonlít, valójában nem életrajz, inkább a Názáreti Jézus életének jelentőségét tárja fel. Célja nem az események puszta rögzítése, hanem az eseményeken át Jézusnak, az Isten Fiának, Isten végső kinyilatkoztatójának bemutatása, mégpedig olyan módon, olyan megközelítésben megmutatva őt, ahogy személye és műve az egyházban továbbra is jelen van.” (13. old.)

Az egyes szakaszok magyarázata két lépésben történik: a kommentár szerzője először általános áttekintés ad, majd versekre lebontva elemzi a leírtakat. A magyarázat majdnem kizárólag a végső szöveget veszi alapul, a szöveg előtörténetére ritkán történik utalás, ami persze nem azt jelenti, hogy a szerző mereven elutasítaná az ilyen jellegű megközelítést.

Úgy vélem, a bemutatott kommentár megfelel annak a célnak, amelyet Martos Levente Balázs az előszóban megfogalmazott (9. o.): könyve nagyban segíti az igehirdetést, a hitoktatást és az evangéliummal való ismerkedést. Külön kiemelendő még a szép magyar nyelvezet.

Otto Böcher, *Johannes-Offenbarung und Kirchenbau. Das Gotteshaus als Himmelsstadt*, Neukirchener Theologie, Neukirchen-Vluyn 2010.

Otto Böchert, aki nyugdíjba vonulása előtt a Mainzi Egyetem evangélikus teológiai fakultásán az újszövetségi szentírástudomány professzora volt, a Jelenések könyve nemzetközileg elismert szakértőjeként tartják számon, ugyanis számos figyelemre méltó könyvet és tanulmányt jelentetett meg erről az érdekes, de nehezen értelmezhető újszövetségi iratról. A most bemutatásra kerülő mű sajátossága, hogy a német szerző a Jelenések könyve építészettörténeti hatására helyezi a hangsúlyt. Ezt mutatja a monográfia címe is, amelynek

magyar fordítása: *János Jelenései és templomépítés. Az Isten háza mint mennyei város.*

A monográfia bevezetésében Otto Böcher mindenekelőtt arra mutat rá, hogy a nagyegyházak teológusai hosszú időn keresztül – egészen a múlt század második feléig – a látomások homályossága és egy kidolgozott krisztológia (látszólagos) hiánya miatt nem vették igazán komolyan a Jelenések könyvét. Annál nagyobb figyelmet kapott az irat a kisebbegyházakban és szektás csoportokban, amelyek gyakran a jelen kor eszkatológikus értelmezésére és Krisztus második eljövetele időpontjának kiszámítására használták azt. (Fontos hangsúlyozni, hogy ez az eljárás teljesen megalapozatlan.)

A Jelenések könyvének háttérbe szorulása a teológiában egyáltalán nem azt jelenti, hogy ez az irat a nagyegyházak életében semmilyen szerepet sem játszott volna, hiszen hatása egyértelműen kimutatható a liturgiában, a keresztény történelemszemléletben, a túlvilági elképzelésekben, s főként a művészeti alkotásokban. Ez utóbbit illetően O. Böcher főképp az építészetre gyakorolt hatást hangsúlyozza, s egész monográfiája ennek vizsgálatára irányul. Először felvázolja a Jelenések könyve főbb szerkezeti egységeit, majd azokat követve áttekinti a könyv tartalmát. Az egyes szakaszokat két lépésben mutatja be: az első lépés rövid exegetikai elemzésben áll, a második pedig az építészetben megfigyelhető hatás ismertetésében. A könyv végén, függelékként, 82 illusztráció szemlélteti a korábban leírtakat.

Otto Böcher világosan kimutatja, hogy a Jelenések könyvének minden része ösztönzőleg hatott az építészetre és a képzőművészetre. Mégis külön kiemelendő az új Jeruzsálemről szóló látomás (21,1-22,5), amely több templomépület mintájául szolgált (pl. Limburg és Worms dómja; Schwäbisch Hall plébániatemploma; Mont-Saint-Michel; Drezda: Frauenkirche; függő lámpázat a hildesheimi dómban). Ugyancsak nagy jelentőségűek az alábbi motívumok: hétágú gertyatartó (1,12k); a trónon ülő Úr (4,1-11); a négy élőlény, akiket rendszerint a négy evangélistára vonatkoztattak (4,6-8); Krisztus mint Bárány (5,6-8); harsonát fúvó angyal (8,2); a sas mint hírnök (8,13); sáskák mint démonok (9,2-11); a napba öltözött asszony, akit Máriával azonosítottak (12,1-6); Mihály főangyal győzelme a sár-

kány fölött (12,7-9); a sárkány és a két vadállat (12-13); Krisztus, aki fehér lovon érkezik, hogy ítéletet tartson (19,11-16); az utolsó ítélet (20,11-15); a tizenkét törzs és a tizenkét apostol nevei a kapukon és az alapköveken (21,12-14); az élet vizének folyója (22,1); az élet fája (22,2).

A 82 illusztráció nagy része Németország templomaiból való. Ám a felsorolt motívumok bizonyára egyéb területeken, így Magyarországon is fellelhetők. Szinte természetesnek számított, hogy a szószékeken a Jel 4-ben említett négy élőlény formájában ábrázolják az evangélistákat. Ugyanúgy a Krisztus- és a Mária-ábrázolások is gyakran a Jelenések könyvének látomásait vették alapul. O. Böcher könyve így arra is ösztönzést adhat, hogy a magyar építészeti és szépművészeti alkotások vizsgálatakor nagyobb figyelemmel legyünk a Jelenések könyvére.

Kocsis Imre

Mit jelent a jó házasság?

A jó házasságban emberségünk teljesedik ki. Ember szavunkban ugyanis az „em”, „emse” nőstény jelentésű és a már nem használatos „ber”, „férj, fivér” jelentésű ősi szavaink forrtak egybe.

A férjem mint igazi mérnökember, mindent megjavított és ma is megjavít otthonunkban. Ha kell, cipőt talpal, sarkot cserél, életre kelti az elromlott háztartási gépeket. Az elmúlt évtized kivételével, ha festésre, mázolásra szorultak a falak, ajtók, ablakok: nekiállt festeni, mázolni. Szakkönyvekkel felszerelve mondogatta: a lelkiismeretes munka képes még a szaktudást is pótolni.

Arra törekedett, hogy úgy éljen, ahogyan Pál apostol a Tesszalonikiekhez írt levelében (4,11) kérte: „Becsületbeli dolognak tartásatok, hogy csendes életet folytassatok, a magatok dolgát végezzétek, és tulajdon kezetekkel munkálkodjatok, amint rendeltük nektek.” A türelmetlenség szerinte csak arra jó, hogy egymást és környezetünket elszomorítsuk. Türelméhez békességre törekedés párosult. Ama Arany János-i „nem pöröltem, félreálltam, letöröltem!” Ha azonban az úri lócsiszár felvert sara engem vert be – ami sűrűn megesett

sietségeim miatt –, gyorsan kimentett a szekér útjából és megvigasztalt.

A jó Isten külön kegyelmének éreztem és érzem, hogy olyan hitvessel ajándékozott meg, aki, amikor a munkám, feladatom, betegségem s a lelki megrázkódtatások kötélhányra kényszerítettek, önmagát feszítette ki hálónak, hogy felfogjon, ha leesem. Örülnék ha olykor ő is érezte volna, hogy én is így teszek. Ha életünk egén árnyvető fellegek gyülekeztek, mindig szivárványként próbáltam kifeszülni az égre.

Most, megöregedve, úgy élünk, mint a görög regében Philemon és Baucis. Már fiatal koromban sokáig elidőztem ábrázolásaik előtt, ha valamelyik képtárban vagy galériában rábukkantam. Kimondatlanul is vágyakoztam úgy megélni az öregkort, mint ők. Mint ismeretes, az egyszerű, becsületes, istenfélő és vendégszerető öreg házaspár azt kérte Zeusztól, hogy egyszerre haljanak meg. Zeus nemcsak ezt a kérésüket teljesítette, hanem két szomszédos falakjában tovább éltette őket.

A mellettünk lévő ház előtt két 45-50 esztendőes fenyőfa magasodik. A szomszéd házaspár akkor ültette őket, amikor ide költöztek. Gyakran elnézem az ablakból, hogy a hajnali és esti szürkületben összekaroló ágaikkal egyetlen fának látszanak. Az összetartozás és szeretet élő jelképei!

Azt hiszem, a bennünk lévő szerelem-szeretet-összetartozás ránk volt írva már fiatalon is. Talán öreg ráncaink között is megmaradt! Egyszer a szobrász Somogyi József kezünkbe nyomott egy bronz plakettet: „Ezt nektek csináltam, mert olyan jó látni, ahogy szeretitek egymást.” A kis téglalap alakú öntvényen egy fiatal pár látható. Talán ennyit a jó házasságról. (Kovács Gergelyné)

A Káldi Biblia kéziratok töredékeinek könyvbemutatója

Szeptember 19-én, szombaton, az Esztergomi Hittudományi Főiskolán, az Ars Sacra Fesztiválhoz kapcsolódóan tartották az Erdő Péter bíboros kísérőtanulmányával megjelent, „A Káldi-biblia kéziratok töredékei” című kötet bemutatóját

Székely János püspök köszöntőjében kiemelte a népnyelvi bibliafordítások, illetve a népnyelv liturgiában betöltött szerepének fontosságát a latin mellett, megemlítve az 1114-es Esztergomi zsinatot, amely során előírták, hogy a szentleckét és az evangéliumot a latin mellett a nép nyelvén is fel kell olvasni, magyarázni. A segédpüspök röviden felvázolta a magyar bibliafordítások Káldi György-féle kiadása előtti történetét, majd rátért a jelenleg bemutatásra került Káldi-lapok jelentőségének megemlítésére.

A bemutatón Erdő Péter bíboros elmondta, hogy könyvtári munkája során lett figyelmes egy, kívülről bolognai rotunda írással díszített kötéstáblára, amelyen egy kánonjogi szöveg volt olvasható. Ez az írásforma az 1200-as évek végén, illetve az 1300-as évek elején volt szokásban, a keletkezési helye pedig Bologna és környékére tehető. A kibontás során fedezték fel, hogy a kötéstábla kartonját a magyar nyelvű Káldi-töredék lapjai alkották.

A felfedezett Káldi-lapokkal kapcsolatban a bíboros rámutatott arra, hogy ezek voltaképpen a bécsi, Formika Máté által kiadott Biblia előzetes javításait tartalmazzák, amelyek a végleges kiadásba is bekerültek. A szövegek vizsgálatával megállapítható, hogy többen is dolgoztak a Biblia fordításán, így egy korábban felvetett dilemma látszik kibontakozni, miszerint a Káldi-féle fordítás nem kizárólagosan Káldi György nevéhez fűződik.

Végül Kelemen Örs, a Pytheas Kiadó képviselőjében átnyújtotta a Káldi-töredékek 1. számú díszkiadását Erdő Péter bíborosnak.

Bővebben: www.magyarKurir.hu/kultura/a-kaldi-biblia-keziatos-toredekeinek-konyvbemutatoja-esztergomban

---

„A teológia lelke. A Szentírás szerepe a teológiában” címmel tartotta a Katolikus Teológia Európai Társasága (European Society for Catholic Theology – ESCT) kongresszusát szeptember 17-e és 20-a között a belgiumi Leuvenben.

A konferencián részt vett az ESCT magyar szekciójának elnöke, Perendy László (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Társulatunk közgyűlése – A szokásos időpontban, a Szentírás-vasárnap előtti szombaton megtartottuk ezévi közgyűlésünket. Ennek keretében sor került a tisztségviselők újraválasztására (újabb négy éves ciklusra). A közgyűlés elfogadta a Számvizsgáló Bizottság jelentését, a munkatársak pedig beszámoltak az elmúlt esztendőben végzett tevékenységünkről. Végül az ügyvezető elnök röviden ismertette az előttünk álló feladatokat, terveket, köztük a Hangzó Biblia kiadását, valamint az Öregbetűs Újszövetség folyamatban lévő új-ranyomását.

A közgyűlés előtt szentmise keretében adtunk hálát a kapott kegyelmekért, és kértük Isten segítségét további munkánkhoz.

Vendégek a Bibliaközpontban – November utolsó hétvégéjén az egyik bécsi szakközépiskola hat diákja vendégeskedett Társulatunk központi irodjában. Rövid, kétnapos ittlétük alatt érdekes programokkal töltötték idejüket: megismerkedtek Társulatunk tevékenységével, kiadványaival, papiruszlapokra lemásolták a IV. századból fennmaradt görögnyelvű Vatikáni kódex egy részletét (a Miatyán-

kot), megtervezték az általunk már kiadott Mindennapi Evangélium (Mk evangéliuma napilap formátumban) német kiadását.

A változatos programok mellett jutott idő Fővárosunk megtekintésére is: péntek este a Gellért-hegyről gyönyörködhetek Budapest csodálatos esti panorámájában három kispapunk, Zirig Kristóf, Mészáros Barnabás és Csujá Gergely társaságában, szombaton pedig két patronás diáklány, Danguly Ágnes és Tóth Katalin vezetésével bejárták városunk főbb nevezetességeit.

Hitoktatók továbbképzése a szegedi Zölfás Katolikus Továbbképző Központban – November 7-én a Zöldfásban tartottunk Biblianapot a szeged-csanádi egyházmegyes hitoktatóknak. A délelőtti folyamán Vágvölgyi Éva főtítkár vezette a foglalkozásokat (a Miatyánk szövegén dolgoztak közösen), délben Gelley Anna irodavezetőnk irányításával a résztvevők bibliai jeleneteket állíthattak össze az

által készített biblikus figurákkal, délután pedig Tarjányi Béla mutatta be gyakorlatban a közösségi bibliaolvasás egyik hasznos formáját.

A biblikus foglalkozásokat szentmisével zárták, ennek keretében sor került a bibliák megáldásának bensőséges szertartására.

Biblikus Figura készítő kurzus Pécssett – Immár sokadszorra utazott irodavezetőnk, Gelley Anna Pécsre, férjével karöltve szállították le a kurzushoz szükséges kellékeket. A Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskolán Sipos Edit vezetésével hitoktatók töltötték a hét-

végüket azzal, hogy a munkájuk segítésére biblikus figurákat készítsenek. Sokan már harmadik alkalommal vettek részt a kurzuson, így 6-7 figurát is használhatnak már a gyerekek hitoktatása során.

Bibliakiállítás Pécelen – A péceli Szent Erzsébet Katolikus Általános Iskolában igen színvonalas Biblia-történeti kiállítás nyílt november 16-án „Európai kultúránk gyöngyszeme” címmel. A kiállítás igazán szép iskolai ünnep keretébe illeszkedett, melynek során a helyi plébános megszentelte az iskola bejáratát díszítő Szent Erzsébet faliképet, majd a diákok kórusa csodálatos énekekkel, szavatokkal örvendeztette meg a megjelenteket. Ezután került sor a bibliakiállítás megnyitására: Pecsuk Ottó, a Magyar Bibliatársulat főtitkára, Tarjányi Béla, a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat ügyvezető elnöke és Szilvási József, az Adventista Teológiai Főiskola rektora beszélt az Szentírás értékéről, jelentőségéről.

A színvonalas kiállítást Szilvási András adventista lelkész és Kovács Ernő tervezte és rendezte.

Bibliai Nap a Vajdaságban – A vajdasági Keresztény Értelmi-ségi Kör szervezésében Óbecsén a Szent Antal Plébánia hittantermében november 14-én Bibliai Napot tartottak. Ennek keretében dr. Oláh Zoltán, a szentírástudomány tanára tartott előadásokat. A előadások témái a következők voltak: *Erőszak az átokszóltárookban – Egyiptomból való kivonulás: az érem másik (erőszakkal teli) oldala* – *'Mert én irgalmasságot akarok, és nem áldozatot'*, *Óz 6,6, Irgalom a Szentírásban*. A Bibliai Nap koordinátora Szilágyi Edit volt, Óbecséről.

A szervezők szándéka az volt, hogy az érdeklődők közvetlen beszélgetésben kérdéseket feltéve gyarapíthassák bibliatudásukat. Ugyanakkor ez a nap az egymás közötti ismerkedést, barátságkötést, kapcsolatteremtést, lelki felüdülést is elősegítette.

Az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat Bibliás hétvége a prófétákról Székelyudvarhelyen

Íme itt vagyok, engem küldj!

A Katolikus Magyar Bibliatársulat 2015 novemberének első hétvégéjére egy érdekes programot hirdetett meg fiatalok és felnőttek részére a székelyudvarhelyi Pio Házban. A rendezvény mottója nagyon kifejezőn Izajás próféta egyik mondata: „Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek és meggyógyítsam a megtört szívűeket.” (Iz 61,1)

Az Erdély több városából ideérkező közel 40 résztvevő abban a tudatban jött el, hogy alkalma lesz közelebb kerülni az ószövetségi próféták lelkületéhez és különleges Istenképehez.

A bemutatkozásnál többek között meg kellett nevezze mindenki a kedvenc prófétáját. Ekkor derült ki, hogy sokan nem is tudunk eleget róluk, és a legtöbbünknek kedvencünk sem volt. A választott téma a próféták lévén nagy lehetőség volt programszervezők és résztvevők számára egyaránt arra, hogy péntek estétől vasárnap délig közösen végigelmélkedjenek olyan kérdéseket, mint például: Kit nevezünk prófétának? Ki az igazi próféta? Mennyire szól hozzánk, mai emberekhez egy Krisztus születése előtt többszáz évvel elküldött próféta? Milyen elhívást érzünk mi magunk? Hogyan fogadjuk a felismert elhívást az életünkben? Eleget teszünk neki vagy visszautasítjuk?

Hajlák Attila István segédlelkész, a bibliás hétvége meghívott előadója a péntek esti ráhangoló, bevezető foglalkozáson az 1 Sámuel 3,1-10 alapján rávezette a hallgatókat arra, hogy mi a különbség hamis és igazi próféta között. Szembeállítva az őszinte Mikeást a 400 hamis prófétával, előadó és résztvevők közösen fogalmazták meg, hogy az Isten küldötte, az igaz próféta soha nem nézi a saját érdekeit, jóslatai beigazolódnak, kívülálló, nem függ senkitől, nincs ráutalva senki kenyerére, bátor, nem félti az életét, nem megalkuvó, nonkonformista, az üzenete kötelező módon egybeesik a Jahwe-hit követeléseivel. Ezt követően páros foglalkozás következett, amelynek keretén belül mindenki megosztotta párjával valamelyik nagyobb próféta elhívásának történetét a kiválasztott szentírási részek

alapján. Az olvasott történetek teret biztosítottak olyan kérdések megbeszélésére is, mint kinek-kinek a saját személyes meghívásai.

Az első estét egy nagyon érdekes és újszerű ún. meditációs táncal zárta a csoport Imre Edit, kolozsvári szociális nővér vezetésével. Megtapasztaltuk, hogy imádkozni nem csak szavakkal, hanem táncal is lehet.

A szombat délelőtt a Jeremiás prófétáé volt. A programot ezúttal Magos Gyöngyvér, a Katolikus Magyar Bibliatársulat munkatársa tartotta. Száraz előadás helyett mozgalmas, szerepjátékos csoportmunka töltötte ki a délelőtti programot. Jeremiás próféta könyvéből olvasva lehetőség adódott arra, hogy az igemagyarázatok után mi, résztvevők behelyezkedjünk az adott háborús, zűrzavaros időszakba magának a prófétának, a királynak vagy a köznépnek a szerepébe. Érdekes gyakorlatnak bizonyult a Jeremiás tragikus sorsának, retentő nehéz feladatának három különböző szemszögből való értelmezése. Olyan kérdéseknél időztünk el, mint például: Nehéz helyzetben szoktam veszekedni Istennel? Mit teszek, ha meginog a meggyőződésem egy feladattal kapcsolatosan? A programot a következő idézet zárta:

„Mindannyiszor, ha lelkedben levertséget érzel, te csak szeress tovább, - s beszélj másoknak a reményről!

Mindannyiszor, ha halált érzel lelkedben, te csak szeress tovább, - s beszélj másoknak az életéről!

Mindannyiszor, ha érzed a bűnt, te csak szeress tovább, - s beszélj másoknak a szeretetről, és szeress igazán!”

Ebéd után szentmise következett. Főcelebráns Pál Antal volt, a homiliát Hajlák Attila István tartotta. Arról beszélt, hogy Szűz Mária személyére milyen utalások fedezhetők fel az ószövetségi könyvekben. Ezt egy érdekes délutáni Izajás prófétával való ismerkedés követte ugyancsak Attila atya vezetésével. Elmondta többek között, hogy Izajást az „Ószövetség evangélistájának” tartják, így sokak számára ő lett a „kedvenc” próféta. Az egyik legszebb rész az volt, hogy megadott igehelyekből ki kellett keresni az ószövetségi Isten arcait, népéhez való viszonyulási formáit. A foglalkozás végére rájöttünk, hogy az Izajás próféta Istene tele van vigasztaló, bátorító,

megerősítő szavakkal. Ennek a gondolatnak mentén sor került egy olyan kérdéssorozaton való elmélkedésre, hogy: Vigasztalan helyzetben ki, mi jelent igazi vigaszt az ember számára? Mit is jelent az igazi vigasztalás? Elhangzott, hogy: „*A szenvedés nyitja meg a tevékeny lelki élet útját. Merjünk belemenni a fájdalmainkba, mert ami bennünk fáj, az mind Isten hívása.*”

Az előadásokat, csoportos tevékenységeket, megosztásokat állandóan éneklések, szebbnél szebb meditációs táncok, rövid, felüdítő szünetek fűszerezték, és ez teljesen a szervezők hozzáértését dicséri.

A programok ideje alatt a Katolikus Magyar Bibliatársulat megbízott elnöke, Csont Ede atya lehetőséget adott lelki beszélgetésre, gyónásra az azokat igénylők számára.

A napot nagyon derűsen, az egész rendezvény hangulatát kifejezve zárta az ún. színes est, aminek keretén belül a résztvevők csoportokba szerveződve rövid, humoros jelenetekkel hangsúlyozták ki egy-egy kedvenc élményüket, amivel az elmúlt órákban gazdagodhattak. A színes est végén egy pantomim előadást is láthattunk Réka színésznő előadásában. Lefekvés előtt mindenkinek jól jött az öszövetsegi hangulatot megidéző zsidó dallamokra való meditációs táncolás.

A vasárnap délelőtt a már megszokott reggeli ima után Hajlák Attila István vezetésével Jézus prófétai arcának a kidomborításával telt. Az elmélkedés után, melynek azt a címet adta az előadó, hogy: *Jézus, emlékszem a napra, amikor találkoztam Veled*, több evangéliumi ige elolvasása után elhangzott az útravaló: „Amikor emberekhez beszélünk az épülésükre, vigasztalásukra, bátorításukra... mindnyájan próféták vagyunk!”

A bibliás rendezvények hasznos és meghitt hangulatú program-pontja a közös kiértékelés. Ezen mindig el szokott hangozni, hogy ki, mivel tér haza az együtt átéltemkedett napok után. Idézek néhányat szó szerint az elhangzott hozzászólásokból: „Elmélyült a bizalmam az isteni gondviselésben.” „A küldetésem a vigasztalás, még akkor is, ha én magam szorulok vigaszra.” „Én, magam is próféta vagyok, próféta lehetek... elsősorban az életemmel.” „Isten akkor is szeret, ha nem érzem.” „Isten nélkül lehet élni, de nélküle nem lehet meghalni.” A bibliás hétvégéről sokat elmond a sok köszönetnyilvánítás a

szervező csapat irányába, és a többszörösen elhangzott érdeklődés a további tervezett alkalmakról.

Az utolsó közös program, mielőtt mindenki hazaindult volna az új élményekkel, az újonnan megszeretett prófétájával vagy kedvenc igéjével, a hálaadó szentmise volt. A predikációban Hajlák Attila István összefoglalta mit is jelent prófétának lenni, Istentől meghívott hívő, aki elfogadja Isten akaratát, éli azt, és mások tudomására hozza. A próféta látó, aki valaki helyett, megbízásból nyíltan beszél. Beszámolómat az ő szavaival zárom, mert úgy gondolom, mindenkire szólhatnak a következő mély gondolatok hétköznapi, személyes próféataságról:

„Amikor megkereszteltetek, mindannyiunkat prófétáknak kentek fel. Számomra azt jelenti prófétának lenni, hogy az életem által kifejezek valamit Istenről, hogy az életem által valamit bemutatok a Jóistennek a szeretetéből... és ezt senki nem mondhatja el helyettem! ... Isten rajtam keresztül üzen valamit a világnak, amit csak általam tud hallhatóvá tenni. Hiszed-e ezt? Olyan dolgot üzen, amit csak egyedül általad tud üzeni... Én a te üzenetedet nem tudom átadni. Minden ember egyetlen, s a feladatunk abban áll, hogy Istennek ezt az egyedülálló képét magamon át a világba sugározzam. És Jézus, az Istentől küldött próféta bátorít, hogy bízzak abban, amit el kell mondanom, s éljem meg, amit meg kell élnem. Arra is figyelmeztet, hogy az üzenet forrása nem én vagyok, hanem Isten lelke, a Szentlélek, az isteni szeretet, amelyből merítenem kell. (...) Fontold meg, mi az, amit Isten csak általad tud kifejezni ebben a világban! Csak akkor ismerheted fel az egyszerit, amit közvetítened kell a világ számára, ha végigtekinted az élettörténetedet, az adottságaidat, a sérüléseidet, az élettapasztalatodat, az életutad magasságait és mélységeit, és Jézus, az igaz próféta kicsalogatja belőled, amit Isten beléd rejtett. Így kell ránézzünk az életünkre. Láttuk Jeremiás vívódásait, láttuk Izajás próféta vigasztalanságát és vigaszát. A saját életünkben is megvannak ezek.(...)Légy próféta Jézusban ott, ahol vagy. Vajon mi a te próféataságod?”

Fodor Orsolya

Szentírásvasárnapi gyűjtés Erdélyben – Jakubinyi György gyulafehérvári érsek úr ebben az évben is elrendelte Főegyházmegyéjében a szentírásvasárnap gyűjtést a bibliaapostolság támogatására:

„Kérem Paptestvéreimet, szervezzék meg egyházközségükben idén is Szentírás vasárnapjára a Szentírás üzenetének terjesztése céljából a főegyházmegyei gyűjtést.

Köszönetet mondok a Tisztelendő Paptestvéreknek, hogy az elmúlt esztendőben is öntudatos hozzáállással pártolták fel és támogatták e kezdeményezést: Hálás köszönet előre is ezen áldozatotokért!

Kérem, hogy a befolyt összeget a főesperesi központokon keresztül összesítve utalják át az alábbi bankszámlára: Katolikus Magyar Bibliatársulat, stb.” (Részlet a 2015/X. körlevélből.)

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2015. jan. 8.:Ef 4, 3-24: jan. 22.: Ef 6,16-18: febr. 5.: Róm 15,1-3a: febr. 19.: Róm 8,21-25: márc. 4.: 1 Pét 1,22-25: márc. 18.: Jn 5,22-24: ápr. 1: Jn 7,16b-18: ápr.15.: Jn 3,11-13: ápr.29.: Mt 10, 24-25.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Minden kedves Tagtársunknak és Olvasónknak
áldott Karácsonyt és békés új évet kívánunk!
A Társulat vezetősége és a Szerkesztőség

ÚJDONSÁG!

**Megjelent Társulatunk gondozásában a
HANGOS BIBLIA
első része, amelyen elhangzik a teljes Újszövetség
a Káldi-Neovulgáta Biblia szövege szerint
Cseh Péter atya tolmácsolásában**

KIADVÁNYAINK – HASZNOS AJÁNDÉKOK

FERENC PÁPA: AZ EVANGÉLIUM ÖRÖME – *Ára: 1600,- Ft.*

KOCSIS IMRE: AZ ÜDVÖSSÉG IGÉJE – *Ára: 2600,- Ft.*

BALÁS BÉLA: HITÜNKRŐL *Ára: 250,- Ft.*

„MINDENKINEK MINDENE LETTEM” – Emlékeink Mihály atyáról – a 25 éve elhunyt Opálény Mihályról. *Ára: ---*

BALÁS BÉLA: KIS IDŐ – Egyháztörténelmi vázlatok. Érdekesítő áttekintése az Egyház 2000 éves történetének. *Ára: 980,- Ft.*

SZENTFÖLD – DVD – „JÉZUS SZÜLŐFÖLDJÉN MEGSZÓLAL AZ ÖRÖMHÍR” – kb. 1000 színes kép, közben az adott helyekhez kapcsolódó szövegek hallhatók. *Ára: 1600,- Ft.*

A SZENTFÖLDÖN – JÉZUS LÁBA NYOMÁN – DVD – felvételek és ismertetés a legfontosabb evangéliumi helyekről. *Ára (szövegkönyvvel): 1.600,- Ft.*

VÍZ, VÍZ, VÍZ – Vágvölgyi Éva elmékedése. *Ára: 800,- Ft.*

**A Hangos Biblia és a többi kiadvány
megvásárolható a Bibliaközpontban:**

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Bibliaboltunk teljes kínálata megtekinthető honlapunkon:

www.biblia-tarsulat.hu

Verbum Domini

---

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

Vendégeink a Hősök-terén

---

manet in aeternum
